

อทินนาทานในเบญจศีลกับการละเมิดผลงานทางวิชาการ

พระครูสังฆรักษ์อำนาจ เขมปญโญ (ยอดทอง)*

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับอทินนาทานในเบญจศีลกับประเด็นเรื่องการละเมิดผลงานทางวิชาการว่าผิดศีลข้ออทินนาทานหรือไม่ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารโดยวิเคราะห์เนื้อหาจากพระไตรปิฎกเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่าผลงานทางวิชาการคือความรู้และปัญญาความคิดในทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ใช้แรงกายและใจสร้างสรรค์ขึ้นมาจนกลายเป็นผลผลิตที่มีคุณค่าในเชิงพาณิชย์ และผู้สร้างสรรค์มีสิทธิในทางกฎหมาย แต่เพียงผู้เดียว ๒ ประการในผลผลิตดังกล่าวนี้ ได้แก่ ๑) ธรรมสิทธิ คือสิทธิในฐานะที่เป็นผู้สร้างสรรค์งาน และ ๒) สิทธิทางเศรษฐกิจ คือสิทธิในฐานะผู้ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ บุคคลอื่นจะละเมิดสิทธิทั้ง ๒ ประการนี้ไม่ได้ ส่วนผลงานทางวิชาการในทางพระพุทธศาสนา คือพระธรรมวินัย เป็นปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในสมัยพุทธกาลบุคคลที่อ้างพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่าเป็นของตนเองจะถูกเรียกว่า “มหาโจร” การคุ้มครองลักษณะนี้ตรงกับ การคุ้มครองผลงานทางวิชาการในปัจจุบันที่เรียกว่า “ธรรมสิทธิ” หลักเบญจศีลที่นำมาเป็นเกณฑ์ตัดสินการละเมิดผลงานทางวิชาการ คือสิกขาบทที่ ๒ อทินนาทาน บุคคลผู้คัดลอกผลงานทางวิชาการของคนอื่นมาใช้เพียงบางส่วนแต่เกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมด หรือคัดลอกมาทั้งหมด ถ้ามีการอ้างอิงถึงเจ้าของผลงาน จัดเป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจและเป็นอทินนาทาน แต่ถ้าไม่มีการอ้างอิงหรืออ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง จัดเป็นการละเมิดทั้งธรรมสิทธิและสิทธิทางเศรษฐกิจ ถือว่าเป็นอทินนาทานเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการละเมิดศีลข้อมุสาวาทอีกด้วย

The Adinnādāna (stealing) in the Pañca-sīla (Five Precepts) and the Infringement of Academic Works

Abstract

This article aims at critically studying the concept of Adinnādāna (stealing) in the Pañca-sīla (Five Precepts) and determining whether Academic Works Infringement violates the Adinnādāna

* พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑), พธ.ม. (ปรัชญา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บธ.บ. (การจัดการทั่วไป) สุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์พิเศษมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Precept or not. It employs documentary research method, mainly analyzing the teachings of the Tipiṭaka. The study finds that 'Academic Works' refer to the knowledge and the wisdom in any of the academic fields by which the author uses his physical and mental abilities to create a commercially valuable product. The author has two exclusive legal rights in these works: 1) moral rights or the rights as the creator of the works, and 2) economic rights or rights as the user of these works for commercial purposes. These rights are not to be violated. In Buddhism, Academic Works refer to the doctrines (Dhammas) and the disciplines (Vinayas) which are the products of the Buddha's Enlightenment. In the Buddha's era, a person who preached the Buddha's Dhammas and the Vinayas as his own is called a "Mahācora" (the great robber) by the Buddha. This kind of protection is similar to the current protection of Academic Works in terms of "moral rights". Adinnādāna in the five Precepts is the principle used in approaching the issue of Academic Works Infringement in this study. Anyone who copies between 25 to 100 percent of any Academic work with proper reference to the owner of these works can be seen as violating the economic rights and infringing the Adinnādāna Precept. However, without proper reference, these actions violate both moral and economic rights, and infringes the Precept of Adinnādāna, including the Precept of Musāvādā (false speech).

๑. บทนำ

วินัยของคฤหัสถ์โดยทั่วไปได้แก่ ศีล ๕ หรือ เบญจศีล ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการทำความดีสำหรับ คฤหัสถ์หรือประชาชนทั่วไป มี ๕ ประการ ได้แก่ ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ ๓) กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๔) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ และ ๕) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท (ที.ปา.๑๑/๓๑๕, อภ.วิ.๓๕/๓๐๓)

เบญจศีลทั้ง ๕ ประการนี้ ข้อที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทรัพย์สินของบุคคลอื่น คือ เบญจศีลข้อที่ ๒ การงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย เพียงแต่สิ่งของหรือทรัพย์สินในข้อนี้หมายเอาเฉพาะทรัพย์สิน ๒ ประเภทเท่านั้น คือ ๑) สัจหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น เครื่องใช้ และสัตว์ พาหนะ เป็นต้น และ ๒) อสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์สินที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น ที่ดิน ตึก เรือ ตันไม้ เป็นต้น (คณะกรรมการ กองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐: ๑๖) แต่เมื่อสังคมมนุษย์ได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบันได้ก่อให้เกิดทรัพย์สินประเภทใหม่ที่เรียกว่า **ทรัพย์สินทางปัญญา** (intellectual property) ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของจิตใจและสติปัญญาของมนุษย์ โดยเฉพาะทรัพย์สินทางปัญญาประเภทลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นผลงานทางวรรณกรรมต่างๆ ได้แก่ หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน หรือสิ่งพิมพ์ เป็นต้น (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๔)

การทำงานทางวิชาการไม่ว่าจะเป็นการวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ หรือตำราทางวิชาการต่างๆ ผู้สร้างสรรค์ผลงานย่อมต้องเกี่ยวข้องกับปัญญาและความรู้ของบุคคลอื่นในรูปแบบต่างๆ อยู่เสมอ เช่น การนำข้อมูลของบุคคลอื่นมาอ้างอิง การนำข้อมูลมาใช้โดยไม่อ้างอิง ซึ่งแสดง

นัยให้เห็นว่าตนเองเป็นเจ้าของข้อมูลความรู้ดังกล่าว หรือแม้กระทั่งการอ้างว่าข้อมูลความรู้ดังกล่าวเป็นของตนเอง เป็นต้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในทางพระพุทธศาสนาว่า จัดเป็นอทินนาทานได้หรือไม่ เพราะอทินนาทานโดยเจตนารมณ์ดั้งเดิมนั้นหมายเอาเฉพาะสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ไม่ได้มีความหมายครอบคลุมถึงทรัพย์สินทางปัญญาประเภทลิขสิทธิ์ที่เป็นผลงานทางวิชาการอย่างในปัจจุบัน นอกจากนี้ พระพุทธศาสนามีหลักเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินการละเมิดผลงานทางวิชาการอย่างไร ปัญหา ๒ ประการนี้เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ออกเป็น ๕ ประการ ดังนี้

- ๑) นิยามและความหมายของผลงานทางวิชาการ
- ๒) การละเมิดผลงานทางวิชาการในทางกฎหมาย
- ๓) นิยามและความหมายของผลงานทางวิชาการในทางพระพุทธศาสนา
- ๔) การละเมิดผลงานทางวิชาการในทางพระพุทธศาสนา
- ๕) อทินนาทานในเบญจศีลกับการละเมิดผลงานทางวิชาการ

๒. นิยามและความหมายของผลงานทางวิชาการ

ผลงานทางวิชาการ (academic works infringement) จัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property) ประเภทหนึ่ง กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วทรัพย์สินทางปัญญาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) ลิขสิทธิ์ (copyright) ได้แก่ งานวรรณกรรม ศิลปกรรม นาฏกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ ภาพถ่าย เป็นต้น ๒) ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (industrial property) ได้แก่ การประดิษฐ์ เครื่องหมายการค้า การออกแบบทางอุตสาหกรรม เป็นต้น (World Intellectual Property Organization อ้างใน ไชยยศ เหมะรัชตะ, ๒๕๕๐: ๑๘-๑๙) ผลงานทางวิชาการจัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา

ประเภทลิขสิทธิ์ในด้านผลงานทางวรรณกรรม ดังที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พุทธศักราช ๒๕๓๗ มาตรา ๔ ให้ความหมายไว้ว่า “งานวรรณกรรม” คือ งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

ผลงานทางวิชาการนั้นมีความหมาย ๒ ประการ ประการแรก เป็นความหมายที่เข้าใจกันทั่วไปว่า ผลงานทางวิชาการ คือ ผลงานทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากมันสมองของมนุษย์ (an brain) เช่น ความคิด (ideas) การประดิษฐ์ (inventions) กวีนิพนธ์ (poems) เป็นต้น และประการที่สอง ความหมายในทางกฎหมาย ผลงานทางวิชาการ* คือ ลิขสิทธิ์ที่เกิดขึ้นจากผลผลิตทางจิตใจหรือความคิด (produce of mind) มากกว่าจะเป็นตัวผลผลิต (produce itself) เป็นสิทธิในทางกฎหมาย (legal rights) ที่เกี่ยวข้องกับผลงานทางปัญญาของมนุษย์ เรียกว่า สิทธิแต่ผู้เดียว (Exclusive Right) (Phillips and Firth, 1990: 3-4)

จะเห็นว่า ผลงานทางวิชาการในความหมายแรก มีจุดเน้นอยู่ที่ผลผลิตหรือวัตถุแห่งสิทธิ์ อันเป็นสิ่งที่มิรูปร่างซึ่งเกิดมาจากปัญญาหรือความคิดสร้างสรรค์ของนักวิชาการ ได้แก่ หนังสือ บทกวี วารสาร เป็นต้น ถึงแม้ว่าผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญามีตัวผลผลิตเหล่านี้โดยตรง แต่ก็เป็นข้อมูล ความรู้ ความคิด หรือสติปัญญาของมนุษย์ ที่ได้สร้างสรรค์และผลิตออกมาเป็นผลงานทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง ถือว่าผลผลิตหรือผลงานต่างๆ เหล่านี้คือสิ่งที่ป็นรูปธรรมซึ่งเกิดมาจากข้อมูล ความรู้ ความคิด หรือสติปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นนามธรรม หรืออาจเรียกสั้นๆ ว่าเป็น “รูปธรรมแห่ง

ความคิด” หรือ “การแสดงออกซึ่งความคิด” หรือ “ผลผลิตทางจิตใจ” ส่วนผลงานทางวิชาการในความหมายที่สองมีจุดเน้นอยู่ที่สิทธิในทางกฎหมาย ได้แก่ สิทธิในฐานะที่เป็นเจ้าของข้อมูล ความรู้ ความคิด หรือสติปัญญา ที่ก่อให้เกิดผลผลิตหรือผลงานทางวิชาการ มิได้หมายถึงตัวผลผลิต ผลงานทางวิชาการตามความหมายที่สองจัดเป็นสิทธิเพียงประการเดียวของการสร้างสรรค์ของจิตใจที่มีอยู่ จัดเป็นสิทธิในเชิงพาณิชย์ (Wikipedia, intellectual property) ตัวอย่างง่ายๆ เช่น นาย ก ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเรื่อง “อภินันทนาการกับการละเมิดผลงานทางวิชาการ” ในกรณีนี้ถือว่าข้อมูล ความคิด หรือความรู้ในหนังสือดังกล่าว เป็นผลงานทางวิชาการที่เป็นลิขสิทธิ์ของนาย ก แต่เพียงผู้เดียว นาย ก จึงได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการนั้น และนาย ก ย่อมมีสิทธิทุกประการตามกฎหมายนับตั้งแต่เขียนผลงานทางวิชาการนั้นเสร็จสมบูรณ์ เช่น สิทธิที่จะแสวงหาประโยชน์จากผลงานทางวิชาการของตน เช่น ผลิตเป็นหนังสือ ทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือขาย มอบ หรือโอนสิทธิดังกล่าวแก่บุคคลหรือหน่วยงานอื่นให้ใช้สิทธิของตนเอง อีกทั้งมีสิทธิที่จะหวงกั้น หรือห้ามปรามมิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งล่วงละเมิดสิทธิของตนโดยมิได้รับอนุญาตอีกด้วย สิทธิต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นพร้อมกับผลงานทางวิชาการที่สร้างสรรค์นั้น

ดังนั้น ผลงานทางวิชาการ จึงหมายถึง ข้อมูล ความรู้ หรือความคิด และการสร้างสรรค์ทางปัญญาต่างๆ ของมนุษย์ ที่สร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา จนกลายเป็นผลผลิตหรือผลงานทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร ตำรา งานวิจัย เป็นต้น ซึ่งกฎหมายให้ความคุ้มครองในฐานะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาในด้านวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ และผู้เป็นเจ้าของปัญญาความคิดหรือผลผลิตนั้นๆ มีสิทธิเหนือผลงานการสร้างสรรค์ของตนตลอดชั่วระยะเวลาหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ภายในระยะเวลา

* ผู้วิจัยได้ปรับนิยามและความหมายของ “ทรัพย์สินทางปัญญา” ของ Jeremy Phillips และ Alison Firth (1990) มาเป็น “ผลงานทางวิชาการ” ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง

ดังกล่าว บุคคลอื่นใดจะละเมิดมิได้ ซึ่งความหมายทั้ง ๒ ส่วนนี้ โดยเนื้อแท้ของผลงานทางวิชาการก็คือ ความคิด หรือ ปัญหาการคิดค้นของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีการประดิษฐ์ขึ้นไม่ได้ แต่ก่อให้เกิดผลผลิตได้ และกฎหมายรับรองให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง

ผลงานทางวิชาการที่จะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาในทางวรรณกรรมที่มีลิขสิทธิ์ได้นั้นจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการ ดังนี้

๑) เป็นการแสดงออกซึ่งความคิด (expression of idea) ที่สามารถสื่อไปยังผู้อื่นได้ มิใช่เป็นเพียงความคิด (idea) ที่มีอยู่ในใจเท่านั้น เช่น นาย ก เป็นนักวิชาการในทางพระพุทธศาสนา ได้คิดโครงเรื่องหนังสือวิชาการทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “อภินันทนาการกับการละเมิดผลงานทางวิชาการ” แต่ยังมีต้นทึกลงในกระดาษหรือสิ่งบันทึกอื่นใด โครงเรื่องที่อยู่ในสมองนั้นเป็นเพียงความคิด ต่อเมื่อนาย ก ได้บันทึกลงในกระดาษหรือสิ่งบันทึกอื่น เช่น เครื่องบันทึกเสียง หรือนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณะ เช่น บรรยายหรือแสดงแล้ว ถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ (อรพรรณ พันธ์พัฒนา, ๒๕๔๙: ๓๘)

๒) เป็นการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง (originality) เนื่องจากลิขสิทธิ์ในผลงานทางวิชาการเป็นรางวัลตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์ ดังนั้น สิ่งที่จะเป็นงานลิขสิทธิ์ได้จึงต้องเป็นการสร้างสรรค์ด้วยตัวผู้สร้างสรรค์เอง กล่าวคือ จะต้องใช้ความรู้ ความชำนาญ ความสามารถ (skill) และความอุตสาหะพยายาม (labor) ตลอดจนวิจารณญาณ (judgment) ด้วยความริเริ่มของตนเอง ไม่ได้คัดลอกมาจากที่อื่น หลักการนี้รู้จักกันในชื่อ “ความคิดริเริ่ม” (originality) (๒๕๔๙: ๓๓)

๓) ต้องเป็นงานชนิดที่กฎหมายรับรอง (type of work) (๒๕๔๙: ๔๓) นอกจากงานอันมีลิขสิทธิ์จะต้องเป็นงานที่เป็นการแสดงออกซึ่งความคิดและเป็นความคิด

สร้างสรรค์ที่ริเริ่มด้วยตนเองแล้ว ยังจะต้องเป็นงานประเภทที่กฎหมายลิขสิทธิ์รับรองหรือให้ความคุ้มครองอีกด้วย (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๔, ๖)^๒ ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย ผลงานทางวิชาการจัดเป็นผลงานวรรณกรรมที่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

๔) จะต้องเป็นงานที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย (non-illegal work) ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า งานที่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงาม เช่น งานที่ก่อให้เกิดความไม่สงบภายในประเทศ งานลามกอนาจาร จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่ แต่ก็มีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๐๕/๒๕๓๐ วินิจฉัยไว้ว่า เทปวีดิทัศน์ที่มีบทแสดงการร่วมเพศระหว่างหญิงชาย บางตอนเป็นภาพลามกอนาจาร มิใช่งานสร้างสรรค์ตามความหมายแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ (อรพรรณ พันธ์พัฒนา, ๒๕๔๙: ๕๐-๕๑) แสดงว่า ผลงานทางวิชาการซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและมีลิขสิทธิ์นั้น จะต้องเป็นงานที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของสังคม เช่นเดียวกัน

ดังนั้น หากผลงานทางวิชาการใดขาดลักษณะใดลักษณะหนึ่งข้างต้น ย่อมไม่จัดเป็นผลงานทางวิชาการที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย

๓. การละเมิดผลงานทางวิชาการในทางกฎหมาย

เมื่อนักวิชาการได้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่งและบันทึกอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น บันทึกลงในคอมพิวเตอร์ พิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ดีดลงบนเอกสาร หรือบันทึกลงบนเอกสารใดเอกสารหนึ่ง เป็นต้น ในทางกฎหมายถือว่า ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ครอบครองลิขสิทธิ์

^๒ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พินิจ ทิพย์มณี (๒๕๕๑)

ในงานที่ตนได้ริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นมาให้ปรากฏ (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๘) โดยไม่ต้องไปจดทะเบียน ไม่ต้องแสดงการสงวนสิทธิ์ไว้ หรือทำตามแบบพิธีแต่อย่างใด (สมคิด บางโม, ๒๕๔๙: ๑๙๔) สิทธิของผู้สร้างสรรค์ในฐานะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในผลงานทางวิชาการของตนเองนี้จำแนกออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. ธรรมสิทธิ

ธรรมสิทธิ หรือ **สิทธิทางศีลธรรม** (moral rights) คือ สิทธิส่วนบุคคลของผู้สร้างสรรค์ ที่ใช้ปกป้องคุ้มครองชื่อเสียงหรือเกียรติคุณ (reputation) ของตน อันเนื่องมาจากการที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น (Phillips and Firth, 1990: 205) ในอนุสัญญากรุงเบิร์น (The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works 1886, revised at Paris 1971 or Berne Convention or Paris Act) ข้อ ๖ ทวิ (Art. 6 bis) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของธรรมสิทธิ ๒ ประการ คือ ๑) สิทธิที่จะแสดงตนว่าเป็นเจ้าของผลงานสร้างสรรค์ ๒) สิทธิที่จะห้ามการกระทำที่เป็นการบิดเบือน ดัดทอน ดัดแปลง หรือกระทำการอย่างอื่นที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติภูมิของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา (1990: 207) ส่วนกฎหมายไทยก็ให้ความสำคัญคุ้มครองธรรมสิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์เช่นเดียวกับนานาประเทศ ดังพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๑๘ มีบทบัญญัติไว้ว่า

ผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใด บิดเบือน ดัดทอน ดัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์

และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ทายาทของผู้สร้างสรรค์ มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวได้ ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร

ตามบทบัญญัติที่ยกมาข้างต้น จะเห็นว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย นอกจากให้ความสำคัญคุ้มครองธรรมสิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการแล้ว ยังให้สิทธิประเภทที่สองคือ สิทธิทางเศรษฐกิจและธรรมสิทธิหรือสิทธิทางศีลธรรม อันเป็นระบบโครงสร้างคู่ไว้ด้วย ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป นอกจากนี้ควรสังเกตว่า ลิขสิทธิ์มีลักษณะเช่นเดียวกับทรัพย์สินทั่วไป คือ เจ้าของลิขสิทธิ์อาจอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ โดยซื้อขาย โอนกรรมสิทธิ์ หรือรับมรดกได้ การโอนลิขสิทธิ์ให้แก่ผู้อื่นนั้น ถ้ามิใช่โอนทางมรดกจะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อทั้งผู้โอนและผู้รับโอนไว้ (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๑๖-๗)

๒. สิทธิทางเศรษฐกิจ

สิทธิทางเศรษฐกิจ (economic rights) คือ สิทธิแต่ผู้เดียว (Exclusive Right) ที่จะใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด (commercial exploitation) (Phillips and Firth, 1990: 205) ได้แก่ สิทธิแต่ผู้เดียวของผู้สร้างสรรค์ที่จะกระทำการใดๆ ต่องานสร้างสรรค์ที่ตนเป็นเจ้าของใน ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑ ลักษณะที่เป็นสิทธิในเชิงบวก

สิทธิในเชิงบวก หรือ **สิทธิในเชิงยอมรับ** หมายถึง สิทธิแต่ผู้เดียวของผู้สร้างสรรค์หรือผู้ทรงสิทธิ์ที่จะกระทำการใดๆ กับงานสร้างสรรค์ตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดไว้ เรียกว่าเป็น “สิทธิที่จะกระทำต่องานอันเป็นลิขสิทธิ์ของตน” ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้แก่

๑) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
 ๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
 ๓) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน
 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่ง
 บันทึกละเอียด

๔) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่
 ผู้อื่น

๕) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม ๑)
 ๒) หรือ ๓) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรก็ได้
 แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการ
 แข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้

ตัวอย่างเช่น นาย ก เขียนหนังสือวิชา
 การเรื่องหนึ่ง และเขียนเก็บไว้ในสมุด ดังนี้ นาย ก ย่อม
 เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในผลงานทางวิชาการดังกล่าว กล่าวคือ
 มีสิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการดังนี้

๑) ทำซ้ำ เช่น ถ่ายสำเนางานนั้น
 ดัดแปลง เช่น นำงานนั้นออกแปลเป็นภาษาต่างประเทศ

๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน เช่น อ่าน
 ให้ผู้อื่นฟัง หรือจัดพิมพ์ผลงานทางปัญญานั้นแล้วนำออก
 ขาย หรือแจกจ่ายผู้อื่น

๓) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่
 ผู้อื่น เช่น โอนลิขสิทธิ์ของตนให้แก่ผู้อื่น

๔) อนุญาตให้ผู้อื่นทำซ้ำ ดัดแปลง
 หรือเผยแพร่งานอันมีลิขสิทธิ์นั้นแทนตน เป็นต้น (อรพรรณ
 พันธุ์พัฒนา, ๒๕๔๙: ๒๕-๒๖.)

๒.๒ ลักษณะที่เป็นสิทธิในเชิงลบ

สิทธิในเชิงลบ หรือ นิเสธสิทธิ (negative rights) หมายถึง สิทธิที่จะห้าม กีดกัน หรือหวงกั้น ไม่ให้
 บุคคลอื่นมาล่วงละเมิด เว้นแต่บุคคลนั้นจะได้รับอนุญาตจาก
 ผู้ทรงสิทธิ หรือกฎหมายอนุญาต (ข้อยกเว้นตามกฎหมาย)
 รวมถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาแก้ไขความเสียหายทั้งทาง
 แพ่งและทางอาญาด้วย สิทธิเหล่านี้ ได้แก่ การกระทำตาม

บทบัญญัติมาตรา ๑๕ (๕) โดยไม่ได้รับอนุญาต ถือว่าเป็น
 การละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น หากนำผลงานของผู้อื่นไปทำซ้ำหรือ
 ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน นับว่าเป็นการละเมิด
 ลิขสิทธิ์ เป็นต้น (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๒๓)

นอกจากนี้สิทธิทางเศรษฐกิจนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ
 ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ประโยชน์จากผลงานลิขสิทธิ์ในทางธุรกิจ
 ซึ่งอาจทำได้ ๒ วิธี คือ ๑) ผู้สร้างสรรค์นำเอาผลงาน
 ทางวิชาการของตนไปผลิตเป็นหนังสือออกจำหน่ายด้วย
 ตัวเอง ๒) ถ้าผู้สร้างสรรค์ไม่ประสงค์ที่จะพิมพ์ผลงานของ
 ตนเองออกจำหน่าย ก็อาจทำสัญญาอนุญาตให้ผู้อื่นที่สนใจ
 จะใช้ประโยชน์จากผลงานทางวิชาการนั้น ให้ทำการผลิต
 หรือพิมพ์ออกจำหน่ายแทนได้ โดยผู้สร้างสรรค์เรียกเก็บค่า
 ธรรมเนียมการใช้สิทธิจากบุคคลดังกล่าวเป็นการตอบแทน
 (จักรกฤษณ์ ควรพจน์, ๒๕๔๔: ๔) หรืออาจกล่าวได้ว่า
 เป็นการขายสิทธิในการผลิตและจัดจำหน่ายให้แก่บุคคล
 หรือองค์กรอื่นให้ได้ใช้สิทธิแทนตน

ดังนั้น การละเมิดผลงานทางวิชาการในทาง
 กฎหมาย จึงหมายถึง การกระทำใดๆ ที่กฎหมายกำหนด
 ว่าเป็นการกระทำที่บุคคลผู้สร้างสรรค์หรือผู้ทรงสิทธิใน
 ผลงานทางวิชาการนั้นๆ เกิดความเสียหายในด้านชื่อเสียง
 หรือเกียรติคุณ เช่น การดัดแปลง ตัดทอนงานให้เสียรูป
 หรืออ้างว่าเป็นผลงานของตน เป็นต้น (ธรรมสิทธิ) หรือ
 ทำให้เสียผลประโยชน์หรือขาดรายได้อันจะพึงมี พึงได้
 จากผลงานทางวิชาการอันเป็นลิขสิทธิ์นั้น เช่น ทำซ้ำหรือ
 ดัดแปลง การนำงานไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นต้น
 โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่มีสิทธิ์ตามกฎหมาย (สิทธิทาง
 เศรษฐกิจ)

สืบเนื่องจากการละเมิดผลงานทางวิชาการเป็น
 การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาตามลักษณะแห่งกฎหมาย
 ลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ เพื่อให้เห็นลักษณะการละเมิดผลงาน
 ทางวิชาการชัดเจนยิ่งขึ้น จะได้พิจารณาเปรียบเทียบลักษณะ
 ที่แตกต่างกับการละเมิดทรัพย์สินทั่วไป ดังนี้ (๒๕๔๔: ๕-๘)

๑) **เจตนารมณ์ของการคุ้มครอง** การคุ้มครองทรัพย์สินโดยทั่วไปเกิดขึ้นจากการที่รัฐมีหน้าที่ในทางศีลธรรมที่จะต้องคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชน แต่การคุ้มครองผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลิขสิทธิ์นั้น มีเหตุผลทั้งในด้านศีลธรรมและด้านเศรษฐกิจรองรับ ในปัจจุบันเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจของการคุ้มครองผลงานทางวิชาการที่มีลิขสิทธิ์จะมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับมากกว่าเหตุผลทางศีลธรรม

๒) **วัตถุประสงค์** ทรัพย์สินโดยทั่วไปอาจเป็นสิ่งที่มิรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างก็ได้ แต่ผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลิขสิทธิ์นั้น มีวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจเป็นความคิด การแสดงออกซึ่งความคิด หรือข้อมูลต่างๆ ก็ได้ นอกจากนี้ ผลงานทางวิชาการจะต้องเป็นผลงานการสร้างสรรคทางปัญญาของบุคคลเท่านั้น ในขณะที่ทรัพย์สินทั่วไปอาจเกิดจากบุคคล ลัตว์ หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

๓) **ลักษณะของสิทธิ** ในกรณีเป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่าง กรรมสิทธิ์ของผู้เป็นเจ้าของจะผูกติดอยู่กับตัวทรัพย์สินเท่านั้น เมื่อใดก็ตามที่ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ได้สูญหาย ถูกทำลาย หรือสลายสิ้นไปด้วยเหตุใดๆ กรรมสิทธิ์ของเจ้าของในทรัพย์สินนั้นก็ย่อมเป็นอันระงับไปด้วย ลักษณะเช่นนี้แตกต่างกับผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลิขสิทธิ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง โดยสิทธิในผลงานทางวิชาการนั้นเป็นสิทธิทางกฎหมายที่แยกต่างหากจากสิ่งที่อยู่ภายใต้สิทธิ (property rights, rather than things) ตัวอย่างเช่น นายแดงมีลิขสิทธิ์ในหนังสือไม่ได้หมายความว่า นายแดงมีสิทธิในหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ หากแต่นายแดงมีสิทธิในเนื้อหาและการถ่ายทอดข้อความที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนั้น เป็นต้นกรณีตัวอย่างนาย ก เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือที่ตนได้ประพันธ์ขึ้น นาย ก พิมพ์หนังสือดังกล่าวออกจำหน่าย นาย ข ซื้อหนังสือที่ประพันธ์โดยนาย ก จากร้านหนังสือเล่มหนึ่ง

นั่นคือ นาย ข ได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในหนังสือเล่มที่ตนได้ซื้อไปนั้น แต่ลิขสิทธิ์ในหนังสือดังกล่าวยังคงอยู่กับนาย ก ผลในทางกฎหมายก็คือ นาย ข มีสิทธิที่จะอ่าน ใช้ จำหน่าย หรือทำลายหนังสือเล่มนั้น รวมทั้งมีสิทธิที่จะฟ้องร้องเอากับผู้ที่ลักเอาหนังสือเล่มนั้นไป แต่นาย ข ไม่มีสิทธิที่จะพิมพ์หนังสือเล่มนั้น และหากมีบุคคลอื่นทำการพิมพ์หนังสือนั้นออกจำหน่าย นาย ข ก็ไม่มีสิทธิ์ว่ากล่าวกับบุคคลดังกล่าว เนื่องจากลิขสิทธิ์ในหนังสือนั้นยังคงอยู่กับนาย ก ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ การที่วัตถุประสงค์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ย่อมหมายความว่า สิทธิตามกฎหมายจะแยกต่างหากจากสิ่งที่อยู่ภายใต้สิทธิ ดังนั้น ถึงแม้ว่าสิ่งที่อยู่ภายใต้สิทธิจะถูกทำลายหรือสูญหายไปก็ตาม ก็ย่อมไม่มีผลกระทบต่อสิทธิในผลงานทางวิชาการที่มีลิขสิทธิ์นั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สิทธิในผลงานทางวิชาการจะไม่สูญสลายไปโดยสภาพแห่งตัวทรัพย์สิน

๔) **อายุการคุ้มครอง** กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั่วไปนั้นไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุด ผู้เป็นเจ้าของจะมีสิทธิในทรัพย์สินของตนจนกว่าทรัพย์สินนั้นจะสิ้นสภาพไป อย่างไรก็ตาม กำหนดเวลาที่อาจทำให้เจ้าของสูญเสียกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนนั้นมีอยู่เพียงกรณีเดียว นั่นคือ เมื่อทรัพย์สินนั้นถูกบุคคลอื่นครอบครองปรบักษ์ (ป.พ.พ., มาตรา ๑๓๘๒) ส่วนกฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดอายุการคุ้มครองผลงานทางวิชาการเอาไว้ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์หรือนักวิชาการคนนั้น และยังคงมีอยู่ต่อไปอีก ๕๐ ปี หลังจากผู้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการถึงแก่ความตาย (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๑๙) เหตุที่กฎหมายกำหนดอายุการคุ้มครองผลงานทางวิชาการไว้เป็นการแน่นอนเช่นนี้ ก็เนื่องจาก การคุ้มครองผลงานทางวิชาการมีลักษณะเป็นการให้สิทธิแต่ผู้เดียวในข้อมูลความรู้ การยินยอมให้มีการผูกขาดในสิ่งดังกล่าวโดยไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุด ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สาธารณชน การคุ้มครองผลงานทางวิชาการจึงมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันระหว่างผู้ทรงสิทธิ์กับ

สังคม ลิทธิแต่ผู้เดียวที่สังคมนำไปแลกเปลี่ยนกับผู้ทรงสิทธิ์นั้นไม่ควรมีการกำหนดที่ยาวนานเกินไป หากแต่ควรมีกำหนดเวลาที่เหมาะสมเพียงพอที่จะจูงใจให้ผู้ทรงสิทธิ์ยินยอมเปิดเผยข้อมูลความรู้ของตนเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิ์แต่ผู้เดียวนั้น

จะเห็นว่า การละเมิดผลงานทางวิชาการมีลักษณะแตกต่างจากการละเมิดทรัพย์สินทั่วไปใน ๔ ด้าน คือ ในด้านเจตนารมณ์ของการคุ้มครอง ด้านวัตถุประสงค์แห่งสิทธิ์ ด้านลักษณะแห่งสิทธิ์ และด้านอายุการคุ้มครอง ลักษณะเฉพาะเช่นนี้ทำให้การละเมิดผลงานทางวิชาการไม่จัดเป็นการลักทรัพย์ หรือการขโมยทรัพย์ หรือไม่จัดเป็นการขโมยลิขสิทธิ์ แต่เรียกว่า “การละเมิดลิขสิทธิ์” หรือ “การละเมิดผลงานทางวิชาการ”

๔. นิยามและความหมายของผลงานทางวิชาการ ในทางพระพุทธศาสนา

ในการหาคำนิยามของผลงานทางวิชาการในทางพระพุทธศาสนานั้น ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลงานที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาเสียก่อน เพราะผลงานทางวิชาการเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอย่างหนึ่ง และที่สำคัญคือไม่ว่าจะเป็นคำว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” หรือ “ผลงานทางวิชาการ” ล้วนเป็นคำที่ใช้ในสังคมปัจจุบัน ไม่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพิจารณาคำนิยามเหล่านี้จึงต้องใช้การตีความเพื่อเทียบเคียงกับความหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือตรงกับที่ใช้ในสังคมไทยปัจจุบัน โดยจะเริ่มที่ความหมายอย่างกว้างๆ ของทรัพย์สิน ไปสู่ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา และสุดท้ายเป็นความหมายของผลงานทางวิชาการในพระพุทธศาสนา

คำว่า **ทรัพย์สิน** หรือ **ทรัพย์สิน** ในภาษาไทย ตรงกับคำภาษาบาลีว่า ธน หมายถึง ทรัพย์สิน (wealth) สมบัติ (treasure) เงินตรา (money) ทรัพย์สิน (property) (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระชินทรวิสุทธิมุนี, ๒๕๒๐: ๓๗๗)

มีวิเคราะห์ความหมายไว้ว่า “อนิตพฺพํ สทฺททายิตพฺพนติ ธนํ” แปลว่า สิ่งที่คุณควรออกเสียง (ชื่นชม) ว่าเป็นของเรา คือ แสดงความเป็นเจ้าของด้วยความชื่นชม ชื่อว่า ธนะ (ธน ธาตุในความหมายว่า สง่เสียง ลง อ บัจจย) (พระมหาโมคคัลลานะ, ๒๕๔๗: ๖๐๘ และพระธรรมกิตติวงศ์, ๒๕๕๐: ๓๓๓.) ทรัพย์สินในความหมายนี้มีความหมายกว้างมากเพราะหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นสิ่งของที่นำชื่นชมยินดี หรือทำให้บุคคลชื่นชมยินดี ชื่อว่าเป็นทรัพย์สินทั้งสิ้น **พระไตรปิฎก** แบ่งทรัพย์สินออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑) **สาธารณทรัพย์** คือ ทรัพย์สินที่เป็นของทั่วไปแก่ไฟ น้ำ พระราชา โจร และทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก

๒) **อสาธารณทรัพย์** คือ ทรัพย์สินที่เป็นของไม่ทั่วไปแก่ไฟ น้ำ พระราชา โจร และทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก ได้แก่ ศรัทธา (สัทธานะ) ศิล (ศีลธนะ) ทิริ (ทิริธนะ) โอตตปปะ (โอตตปปะธนะ) สุตตะ (สุตตะธนะ) จาคะ (จาคธนะ) และปัญญา (ปัญญานะ) ที่เรียกว่า “อริยทรัพย์ ๗” (อง. สุตตก. ๒๓/๗) โดยจัดข้อมูล ความรู้ ความคิด หรือสติปัญญาของมนุษย์เป็นทรัพย์สิน ๒ ประการ คือ

๒.๑ **สุตธนะ** แปลว่า ทรัพย์สินคือสุตตะ ได้แก่ ความเป็นผู้ได้ฟังธรรมมามาก สามารถทรงจำไว้ได้อย่างแม่นยำ คล่องปาก ชื่นใจ และรู้แจ้งแทงตลอดในความรู้ันด้วยทิวฐิ พระพุทธศาสนาเรียกบุคคลผู้มีทรัพย์สินชนิดนี้มากกว่า **พหุสุต**

๒.๒ **ปัญญาธนะ** แปลว่า ทรัพย์สินคือปัญญา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เห็นแจ้งในไตรลักษณ์ สามารถทำลายกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์ได้ (อง.ปญจก. ๒๒/๔๗)

ส่วนใน**อรรถกถานิยสูตร**ได้จำแนกทรัพย์สินให้ละเอียดออกไปอีกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่

๑) **ถาวรธนะ** คือ อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ทรัพย์สินที่อยู่กับที่โดยถาวร ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น ที่ดิน นา สวน และอาราม

๒) **ซังคมธนะ** คือ ทริพย์เดินได้ ได้แก่ ทริพย์ที่เคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง เช่น ทาสหญิง ทาสชาย ช่าง ไค ม้า ไก่ สุกร

๓) **สังหาริมธนะ** คือ ทริพย์ที่สามารถทำให้เคลื่อนที่ได้ เช่น เงิน ทอง

๔) **อังกสมธนะ** คือ ทริพย์ที่มีอวัยวะสมบูรณ์อันเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะเป็นต้น^๓

๕) **อนุคามิกธนะ** คือ ทริพย์ที่ติดตามตนไปได้ทุกภพทุกชาติ ได้แก่ บุญกุศลหรือคุณธรรมที่ได้จากการบำเพ็ญทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา (ขุ.สุ.อ. (บาลี) ๒๑/๓๔, ขุ.สุ.อ. (ไทย) ๔๖/๖๐) โดยจัดข้อมูล ความรู้ ความคิด หรือสติปัญญาของมนุษย์เป็นทริพย์ ๒ ประการเช่นเดียวกัน คือ (๑) **อังกสมทริพย์** (อังกสมธนะ) คือ ทริพย์ที่มีอวัยวะสมบูรณ์อันเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะ หรือทริพย์ติดตัว ได้แก่ วิชาความรู้ ศิลปวิทยาต่างๆ เป็นต้น และ (๒) **อนุคามิกทริพย์** (อนุคามิกธนะ) ทริพย์ที่ติดตาม คือ ทริพย์ที่ติดตามตนไปได้ทุกภพทุกชาติ เช่น บุญหรือกุศลที่ได้จากการบำเพ็ญทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา (ขุ.สุ.อ. (บาลี) ๒๑/๓๔, ขุ.สุ.อ. (ไทย) ๔๖/๖๐.)

จะเห็นว่า อสารถทริพย์ที่เรียกว่า **อริยทริพย์** ได้แยกความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน (สุดธนะ) ออกจากความรู้ประเภทปัญญา (ปัญญาธนะ) หรือแม้ในอรรถกถาถนียสูตรก็แยกทริพย์ที่เป็นวิชาความรู้ (อังกสมธนะ) ออกจากทริพย์ที่เป็นคุณธรรมหรือกุศลธรรม (อนุคามิกธนะ) เหมือนกัน แต่หากนำมาสังเคราะห์เข้าด้วยกันจะพบว่า อังกสมธนะกับสุดธนะมีความหมายตรงกัน คือ ทริพย์ที่เป็นวิชาความรู้ต่างๆ ส่วนปัญญาธนะสามารถสังเคราะห์เข้าได้กับอนุคามิกธนะ เพียงแต่อนุคามิกธนะมีความหมาย

กว้างกว่า คือ อนุคามิกธนะหมายเอาทริพย์ที่เป็นบุญหรือกุศลทุกอย่างที่ติดตามบุคคลไปทุกภพทุกชาติ ส่วนปัญญาธนะหมายเอาเฉพาะความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ซึ่งบุญหรือกุศลบางอย่างเท่านั้นที่จัดเป็นปัญญา อีกทั้งยังหมายรวมถึงปัญญาชั้นโลกุตตระ ซึ่งทำลายภพชาติอีกด้วย เท่ากับแสดงว่า พระพุทธศาสนายอมรับความรู้และปัญญาว่าเป็นทริพย์อย่างหนึ่งเหมือนกันโดยเรียกว่า “อริยทริพย์” เป็นทริพย์อันประเสริฐสูงสุด เพราะเป็นเหตุให้ได้สมบัติทั้งหลาย (ที.ปา.อ. (ไทย) ๑๖/๓๗๔) ได้แก่ โภคสมบัติ สวรรค์สมบัติ พรหมณ์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ซึ่งสมบัติเหล่านี้จะได้มากโดยอาศัยทริพย์ ๗ ประการนี้ แต่สมบัติที่มุ่งหมายในที่นี้คือนิพพานสมบัติ ซึ่งเป็นสมบัติที่สูงสุดแห่งสมบัติทั้งหลาย (สมุจจลวิลาสิณี ๓/๒/๓๗๔-๓๗๕ อ่างใน ปัญญา ใช้บางยางและคณะ, ๒๕๕๔: ๑๔๓)

ความรู้และปัญญาที่จัดเป็นอริยทริพย์กับความรู้และปัญญาที่จัดเป็นทริพย์สิ้นทางปัญญามีขอบเขตและความหมายที่แตกต่างกัน คือ สุดธนะ ความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนมีความหมาย ๒ ระดับ (ที.ปา.อ. (ไทย) ๑๖/๓๗๕) คือ

๑) ความรู้ระดับโลกียะ (สู่ตะทางโลก) ได้แก่ ความรู้ที่ได้จากการได้ยินได้ฟัง การสดับ การอ่าน การเล่าเรียน ความรู้ที่ได้จากการศึกษาศิลปวิทยาการต่างๆ เกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และการประกอบกิจการต่างๆ ในทางโลก

๒) ความรู้ระดับโลกุตตระ (สู่ตะทางธรรม) ได้แก่ ความรู้ที่เป็นคุณสมบัติของอริยสาวก หมายถึง ความรู้ที่จำเป็นสำหรับทุกคนเพื่อให้รู้จักวิธีที่จะดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดีงาม ทำให้รู้จักใช้ความรู้อื่นๆ มีวิชาชีพเป็นต้น ไปในทางที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น อันเป็นส่วนเสริมสำหรับปิดกั้นโทษ ช่วยทำให้ความรู้อื่นมีคุณค่าเต็มบริบูรณ์ เป็นความรู้ที่ทำให้บุุคคลเป็นอริยชนได้ (พระธรรมปิฎก, ๒๕๕๖: ๔๒๐-๑)

^๓ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แปล **อังกสมทริพย์** ว่า ทริพย์ติดตัว เช่น วิชาความรู้ ศิลปวิทยา เป็นต้น (ขุ.สุ.อ. (บาลี) ๘/๑๙๔, อ่างใน เชิงอรรถที่ ๒ ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑)

ส่วนปัญญานะ คือ ปัญญาอรอบรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องครบถ้วนตามความเป็นจริง มีความหมาย ๒ ระดับเช่นเดียวกัน คือ

๑) ปัญญาในระดับโลกิยะ ได้แก่ ความรอบรู้ ความเข้าใจ หรือความหยั่งรู้เหตุผลตามความเป็นจริงในการดำเนินชีวิตในทางโลก เช่น รอบรู้ชัดเจนเกี่ยวกับอาชีพของตน การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น สามารถแยกคัดจัดสรร และวินิจฉัยได้ว่า ถูก หรือผิด มีโทษ หรือมีประโยชน์ เป็นต้น

๒) ปัญญาในระดับโลกุตตระ ได้แก่ ความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง (รู้ร้อยลัจ) ความคิดเหตุผลที่ไม่ถูกกิเลสหรือนิวรณ์ ๕ ครอบงำ ปัญญาที่หยั่งเห็นไตรลักษณ์ ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และเสื่อมไป หรือรู้เท่าทันคตินิเวศน์ของโลกละและชีวิต จนกระทั่งสามารถระงับกิเลสตั้งแต่ระดับชั่วคราวไปจนถึงระดับถาวร ล้วนทุกขโดยชอบ (๒๕๔๖: ๔๒๒-๓๓)

จากความหมายนี้จะเห็นความแตกต่างระหว่าง **สุดะ** กับ **ปัญญา** อย่างชัดเจน กล่าวคือ สุดณะเป็นความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน หรือจากประสบการณ์ต่างๆ เช่น เห็น อ่าน เขียน หรือฟัง ซึ่งแม้จะเป็นความเข้าใจ แต่ก็ยังเป็นการรู้แบบจดจำและเข้าใจตามความคิดเห็น หรือประสบการณ์ของคนอื่นหรือจากสิ่งอื่น อันเป็นกระบวนการรู้ที่เกิดจากปัจจัยภายนอกเข้ามาทำให้รู้และเข้าใจในสิ่งนั้น ความรู้ระดับนี้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสจารย์จัดให้เป็นเพียงความรู้ระดับสัญญา (ความกำหนดได้หมายรู้) และวิญญาน (ความรู้แจ้งอารมณ์) ไม่ถึงขั้นความรู้ที่เป็นปัญญาโดยเปรียบด้วยคน ๓ คนที่มองดูเหรียญษาปณ์ คือ สัญญา ว่าเด็กที่ไร้เดียงสามองดูเหรียญษาปณ์ รู้เพียงรูปร่าง ยาว ล้วน กลม สี และลวดลายต่างๆ เท่านั้น วิญญานเปรียบเสมือนชาวบ้านที่มองดูเหรียญษาปณ์ นอกจากรูลวดลายหรือรูปลักษณะของเหรียญแล้ว ยังรู้ถึงความสำคัญของเหรียญในฐานะที่เป็น

สื่อที่ตกลงใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายได้ แต่ไม่สามารถรู้ว่าเหรียญแท้ ปลอมเป็นเช่นไร หรือทำมาจากอะไร ไม่สามารถตัดสินได้ว่าเหรียญใดเป็นของปลอมหรือของแท้ ส่วนปัญญาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้งเห็นจริงตามนัยแห่งสัญญาและวิญญาน อีกทั้งสามารถวิเคราะห์แยกแยะและตัดสินได้ว่าถูกหรือผิด และทำให้ก้าวหน้าไปถึงความปรากฏแห่งมรรคด้วย เปรียบเสมือนเหรียญผู้รู้เรื่องทุกอย่างเกี่ยวกับเหรียญนั้น และรู้ชำนานจนกระทั่งว่า จะมองดูก็รู้ ฟังเสียงเคาะก็รู้ ตม ชิม เอามือชั่งดูก็รู้ รู้ตลอดไปถึงว่า เหรียญนี้ใครทำ ทำที่ไหน เป็นต้น (พระพุทธโฆสเถระ, ๒๕๔๖: ๓๑๑)

ส่วนคำว่า **ปัญญา** ในความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งหมายถึง ผลงานการสร้างสรรค์ของจิตใจมนุษย์ทั้งหมด ที่ถูกสร้างสรรค์ให้เป็นผลผลิตในเชิงพาณิชย์ และมีกฎหมายให้ความคุ้มครองผลงานการสร้างสรรค์เหล่านั้น ดังนั้น สิ่งที่เกิดจากมันสมองหรือจิตใจของมนุษย์ทุกอย่าง ได้แก่ ความรู้ ความคิด การประดิษฐ์ วรรณกรรม ศิลปกรรม และอื่นๆ ซึ่งเป็นผลผลิตที่มีประโยชน์ทางการค้าหรือในทางเศรษฐกิจ โดยมีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองในฐานะเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ล้วนได้ชื่อว่า “ปัญญา” ในความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา

เมื่อพิจารณาความหมายของความรู้และปัญญาที่จัดเป็นอริยทรัพย์กับความรู้และปัญญาที่จัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา จะพบว่า พระพุทธศาสนายอมรับความรู้ (สุดณะ) และปัญญา (ปัญญานะ) ว่าเป็นทรัพย์หรือเป็นสิ่งที่มีความค่าอย่างหนึ่งเช่นเดียวกัน เพียงแต่ไม่ได้เรียกว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” แต่เรียกว่า “อริยทรัพย์” ส่วนผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทลิขสิทธิ์ในปัจจุบัน หรือกล่าวให้จำเพาะเจาะจงลงไปอีกว่า ความรู้และปัญญาความคิดทางวิชาการต่างๆ ที่นักวิชาการทั้งหลายได้สร้างสรรค์เป็นผลงานชิ้นมานั้น บางอย่างอาจจัดเป็น “สุดณะ” และ “ปัญญานะ” ในระดับที่เป็นโลกิยะ คือ ความรู้ทางวิชาการสาขาต่างๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นผลผลิต

ในเชิงพาณิชย์ในระดับของการดำเนินชีวิตที่สุจริต ดึงามในสังคมโลก แสดงว่า ทรัพย์เหล่านี้เป็นผลงานทางวิชาการ ในทางพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงตรงนี้จะเห็นว่า ผลงานทางวิชาการที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น มีขอบเขตและความหมายที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ ดังนี้

ประการแรก ผลงานทางวิชาการที่หมายถึงความรู้ ความคิดต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ หรือจากประสบการณ์ต่างๆ ที่เรียกว่า **สุตระในระดับโลกิยะ** ผลงานทางวิชาการที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาบางอย่างในสังคมปัจจุบันก็อยู่ในขอบข่ายของทรัพย์ประเภทนี้ เพียงแต่แตกต่างกันตรงที่ความรู้ในผลงานทางวิชาการมีลักษณะจำเพาะกว่า คือ ต้องมีลักษณะเป็นความรู้ที่แสดงออกเป็นรูปร่าง หรือเป็นผลผลิตในเชิงพาณิชย์ และมีกฎหมายคุ้มครองเป็นต้นเท่านั้น (Hornby, 2001: 623.) ซึ่งคุณลักษณะจำเพาะดังกล่าวนี้ไม่ได้ทำให้ความรู้ในทางวิชาการ โดยเฉพาะความรู้ที่ถูกต้องดีงามตามหลักสาขาวิชาชั้นๆ กลายเป็นมิถิลทิฎฐิไปได้ (ไม่ใช่สุตระในระดับโลกิยะ) ในทางตรงกันข้ามอาจทำให้ความรู้เหล่านี้เป็นรูปธรรมและเป็นประโยชน์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสังคม ในขณะที่เดียวกันหากเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้อง ก่อโทษแก่ตนเองและสังคม พระพุทธศาสนาถือว่าความรู้เช่นนี้ไม่ใช่สุตระในระดับโลกิยะ นอกจากนี้สุตระในระดับโลกิยะนี้จะต้องมีปัญหาควบคุมให้ดำเนินไปในทางที่ดีงามเสมอ ปัญหาดังกล่าวเรียกว่า **สุตมยปัญญา** (ปัญญาเกิดจากการฟัง) (ที.ปา.๑๑/๓๐๕) ไม่เช่นนั้นก็จะขาดความเป็นผลงานทางวิชาการที่จัดเป็นอริยทรัพย์ระดับโลกิยะทันที ส่วนสุตระระดับโลกุตตระนั้นอยู่นอกเหนือขอบเขตและความหมายของผลงานทางวิชาการสาขาต่างๆ ในสมัยปัจจุบัน

ประการที่สอง ผลงานทางวิชาการที่หมายถึงความรู้ ความคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นความรู้ที่เป็นกุศลธรรมหรือส่งเสริมความดีงามต่างๆ

เรียกว่า **ปัญญาธนะ** หมายถึงเฉพาะปัญญาธนะระดับโลกิยะ (ความรู้ในระดับที่เนื่องด้วยกิเลส) เท่านั้น เพราะผลงานทางวิชาการสมัยใหม่บางอย่าง หากเป็นความรู้ที่ทำให้ผู้ศึกษารู้ผิดชอบชั่วดี รู้อะไรถูกอะไรผิด สามารถวินิจฉัยแยกแยะแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ หรือทำให้เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริงจนสามารถระงับกิเลสได้แม้เพียงชั่วคราว หรือสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุขก็ตาม ก็ถือว่าความรู้ในทางวิชาการสาขานั้นๆ จัดเป็นปัญญาธนะระดับโลกิยะได้ ส่วนปัญญาธนะในระดับโลกุตตระ (ปัญญาที่สามารถประหารกิเลสได้อย่างถาวร ได้แก่ ปัญญาในมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑) (อภิ.ก. (บาลี) ๓๗/๕๘๗/, ม.อุ.อ. (บาลี) ๙/๕๖๓, ม.อุ.อ. (ไทย) ๒๒/๑๒๓.) จัดเป็นอริยทรัพย์ที่อยู่นอกเหนือขอบเขตและความหมายของผลงานทางวิชาการสาขาต่างๆ ในสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ ในบรรดาอริยทรัพย์ทั้งหลาย พระพุทธศาสนาถือว่า ปัญญาธนะประเสริฐกว่าอริยทรัพย์ทั้งปวง เพราะเมื่อสัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในปัญญาแล้ว บำเพ็ญสุจริต ๓ ศีล ๕ ศีล ๑๐ ให้บริบูรณ์ ย่อมเข้าถึงสวรรค์ ย่อมแห่งตลอดสวากบารมีญาณ บังเ็จโพธิญาณ และสัมพัญญุตญาณได้ (ที.ปา.อ. (ไทย) ๑๖/๓๗๔-๓๗๙)

ดังนั้น ผลงานทางวิชาการที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาบางอย่างที่เป็นความรู้ที่ถูกต้องดีงาม (กุศล) ตามหลักสาขาวิชาชั้นๆ ของตน และสามารถส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามในสังคมโลก หรือสามารถนำมาสร้างเป็นผลผลิตในเชิงพาณิชย์ต่างๆ สำหรับอำนวยความสะดวกในสังคมได้ เช่น หนังสือ วารสาร นิตยสาร งานวิจัย และงานพิมพ์อื่นๆ ฯลฯ หากไม่ใช่ความรู้ที่ผิด มีโทษ หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่น ความรู้ทางวิชาการเหล่านี้ย่อมถือว่าเป็นอริยทรัพย์บางอย่างได้ คือ อาจเป็นสุตระหรือปัญญาธนะในระดับโลกิยะ อันเป็นความรู้ในระดับที่ก่อให้เกิดความสุข ความเจริญก้าวหน้าในเชิงพาณิชย์และในสังคมโลก

๕. การละเมิดผลงานทางวิชาการในทางพระพุทธศาสนา

เมื่อผลงานทางวิชาการที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา มีในพระพุทธศาสนา ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปคือ สิทธิในผลงานทางวิชาการในพระพุทธศาสนามีหรือไม่ เพราะเมื่อมนุษย์มีสิทธิในผลงานทางวิชาการแล้ว บุคคลอื่น ย่อมไม่มีสิทธิในการละเมิด หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือ มนุษย์มี สิทธิในความเป็นเจ้าของปัญญา ความรู้ หรือความคิดของ ตนเองหรือไม่ หากพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่า ธรรมทั้งปวงนั้นมีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่ว่าพระพุทธเจ้า จะเสด็จอุบัติหรือไม่ก็ตาม ยังคงมีอยู่อย่างนั้น ต่อเมื่อ พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น จึงได้ตรัสรู้ธรรมนั้น (อง.ทุก.๒๐/ ๑๓๗) แสดงว่า ธรรมทั้งปวง ทั้งที่เป็นฝ่ายโลกิยะและ โลกุตตระล้วนมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ กฎธรรมชาติแห่ง ธรรมทั้งปวงนี้เรียกว่า **ธรรมนิยาม**^๔ แสดงเป็นนัยให้เห็น ว่า ธรรมะทั้งปวงหรือกล่าวให้จำเพาะลงไปที่นี่ว่า ปัญญา และความรู้ที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่มีบุคคลใดเป็นเจ้าของ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า มีธรรมชาติเป็นเจ้าของอยู่ ต่อเมื่อ พระพุทธเจ้าได้บรรลุ ตรัสรู้ หรือค้นพบธรรมหรือปัญญา ความรู้เหล่านั้นแล้ว จึงนำมาแสดง บอกกล่าว เท่ากับแสดง ว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ค้นพบและเป็นเจ้าของปัญญา

^๔ **ธรรมนิยาม** เป็นกฎธรรมชาติอย่างหนึ่งในกฎธรรมชาติ ๕ ประการ คือ (๑) อุดุนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับฤดู เช่น ลมพัด ฝนตก แดดออก กลางคืน (๒) พีชนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับ สืบพันธุ์ เช่น ข้าวสาลียอมให้ผลข้าวสาลี พืชหวานให้ผลหวาน พืชขมให้ผลขม (๓) จิตตนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของ จิตและเจตสิก (๔) กรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการให้ผลของ กุศลและอกุศล (๕) ธรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เช่น หมื่นโลภธาตุหวั่นไหวเมื่อเสด็จสู่พระนครภุมารดา (ที.ม.อ. (บาลี) ๕/๔๔-๔๕, ที.ม.อ. (ไทย) ๑๓/๑๐๐-๑) เฉพาะกฎธรรมนิยาม พระพรหม คุณณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (๒๕๕๑: ๑๖๖) ให้ความหมายเพิ่มเติมจาก อรรถกถาว่า ธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย

ความรู้เหล่านั้น เปรียบเสมือนนักปรัชญาหรือนักวิทยาศาสตร์ ทั้งหลาย ที่ค้นพบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ แล้วนำมาแสดง เช่น ทฤษฎีแบบของเพลโต (Plato) ทฤษฎีแรงโน้มถ่วงของ เซอร์ ไอแซก นิวตัน (Sir Isaac Newton) หรือทฤษฎี สัมพันธภาพทั่วไปของ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ฯลฯ เพราะแนวความคิดเกี่ยวกับแบบกิติ แรงโน้มถ่วงกิติ ทฤษฎีสัมพันธภาพทั่วไปกิติ ล้วนมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ นักปรัชญาหรือนักวิทยาศาสตร์เหล่านั้นเป็นเพียงผู้ค้นพบ คนแรก แล้วนำมาประกาศ บอก ชี้แจงให้สังคมได้ทราบ สังคมจึงสมมติให้บุคคลผู้ค้นพบครั้งแรกนั้น ได้เป็นเจ้าของ แนวความคิดทฤษฎีดังกล่าว พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน การยกย่องพระองค์เป็นเจ้าของธรรมที่ตรัสรู้ หรือปัญญา ที่รู้แจ้งในสังขารทั้งหลาย^๕ เป็นเพียงการยกย่องสมมติให้ เป็นผู้ค้นพบและนำมาประกาศครั้งแรกเท่านั้น เมื่อบุคคล ใดมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากแนวความคิดในทางพระ พุทธศาสนา เช่น ลัทธิของครูทั้ง ๖ ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น มีลัทธิครูบูรณะ กัสสปะ ลัทธิครูมักขลิโคสาล หรือลัทธิครู อชิตะ เกสกัมพล เป็นต้น^๖ ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับพระ ธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ถือว่าแนวความคิด ทฤษฎี หรือปัญญาความรู้เหล่านั้นไม่ใช่คำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า จัดเป็นมิจฉาทิฎฐิ (ความเห็นผิด) นี่คือการแสดง ถึงสิทธิในความเป็นเจ้าของปัญญาความรู้เหล่านั้น ดังจะ เห็นได้จากการที่พระสาวกต่างๆ นำพระธรรมวินัยไปแสดง จะอ้างว่า “พระพุทธเจ้าตรัสว่า” หรือหากเป็นเจ้าของลัทธิ อื่นๆ เมื่อจะกล่าวถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะอ้างว่า “พระสมณโคตมสอนว่า” เป็นต้น อันเป็นลักษณะของ

^๕ คือ ธรรมสุสามัญ (ม.ม.๑๒/๒๐๓, ส.ส.๑๘/๑๑๖) และ “ใครๆ ในโลก ปฏิเสธไม่ได้ เพราะพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นเจ้าของธรรม ตรัสรู้มา โดยชอบ และเพราะธรรมจักรเป็นธรรมยอดเยี่ยม” (เนตติ.อ.๙/๖๓, เนตติ.วิ. (บาลี) ๙/๙๓ อ้างใน เชิงอรุณที่ ๓ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๔)

^๖ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ที.ส.๙/๑๖๕-๑๘๑

การให้เกียรติในพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ดังนั้น การละเมิดผลงานทางวิชาการในทางพระพุทธศาสนา จึงหมายถึง การละเมิดพระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง

ส่วนการคุ้มครองหรือการละเมิดผลงานทางวิชาการที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาปรากฏชัดเจนในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การคุ้มครองคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เนื่องจากพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในท่ามกลางลัทธิศาสนาต่างๆ มากมายในประเทศอินเดียสมัยพุทธกาล คำสอนแต่ละลัทธิศาสนาต่างก็มีลักษณะเฉพาะตน ซึ่งพระพุทธศาสนาก็มีลักษณะแตกต่างกับลัทธิศาสนาต่างๆ เหล่านั้น พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอน เป็นหลักการทางพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างไร หากมีบุคคลใดนำคำสั่งสอนดังกล่าวไปชี้แจง แสดง หรือกล่าวไม่ตรงกับที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ตรัสเรียกการละเมิดเช่นนี้ว่า “การกล่าวต่อพระพุทธเจ้า” (วิ.ม.๕/๒๕๐) หรือ “การกล่าวต่อพระธรรมวินัย” (อ้างอิงใน เชิงอรรถที่ ๒ วิ.ม.ท. (ไทย) ๒/๔๒๓) หรืออาจกล่าวให้ทันสมัยว่า “การละเมิดผลงานทางวิชาการ (ธรรมวินัย) ของพระพุทธเจ้า” ดังปรากฏเหตุการณ์ที่พระสาวกรูปหนึ่ง คือ พระอรวิฏฐะ ซึ่งเข้าใจว่าตนเองเข้าใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแจ่มแจ้งว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว จนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นธรรมก่ออันตราย ก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ชองเสพอได้จริงไม่” เมื่อภิกษุทั้งหลายทราบได้พากันว่ากล่าวตักเตือนท่าน แต่ท่านไม่ฟัง กลับตื้อรันยัดถือในทิวฏฐิตังกล่าว ภิกษุทั้งหลายจึงได้กราบทูลให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบ พระพุทธองค์จึงทรงประชุมสงฆ์ว่ากล่าวตักเตือนและบัญญัติสิกขาบทเป็นต้น^๗ จะเห็นว่า การกระทำของพระอรวิฏฐะนี้ถือว่าเป็นการกล่าวต่อพระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธเจ้าไม่เคยทรงสอนว่า กามไม่มีโทษ เมถุนธรรมไม่มีโทษ และมาตรการที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้ในการคุ้มครองเกี่ยวกับคำสั่งสอนของ

พระองค์ คือ พระวินัยบัญญัติ จึงทรงบัญญัติสิกขาบทที่ ๘ แห่งสัปปานวรรค ปาจิตตีย์ มีใจความว่า “เมื่อภิกษุกล่าวต่อพระธรรมวินัย ภิกษุทั้งหลายพึงห้ามปราม ถ้าไม่เชื่อฟังสงฆ์พึงสวดประกาศ เพื่อให้ละเลิกเสีย สวดประกาศครบ ๓ ครั้ง ยังไม่เชื่อฟัง ต้องปาจิตตีย์” (วิ.ม.ท.๒/๔๑๘)

ส่วนพระสงฆ์หรือบุคคลผู้กล่าวต่อพระพุทธเจ้าไม่ถึงขั้นต้องบัญญัติเป็นสิกขาบท นอกจากเป็นการกล่าวต่อพระพุทธเจ้าแล้ว ชื่อว่ามีความเห็นผิดและเป็นบาป ดังกรณีของพระภิกษุสาติผู้แสดงตนว่ารู้ทั่วถึงธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วแสดงว่า วิญญาณเป็นอัตตา ท่องเที่ยวไป ซึ่งผิดกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า วิญญาณเป็นอนัตตา พระพุทธองค์จึงตรัสตำหนิพระภิกษุสาติว่า

โมฆบุรุษ เธอรู้ธรรมอย่างนี้ที่เราแสดงแล้วแก่ใครเล่า วิญญาณอาศัยปัจจัยจึงเกิดขึ้น เรากล่าวไว้แล้วโดยปริยายเป็นอนกกว่า ‘ปราศจากปัจจัย ก็ไม่มีความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณ’ ก็เมื่อเป็นดังนี้ เธอชื่อว่ากล่าวต่อเรา ขุดตนเอง และจะประสพสิ่งที่มีโชบุญเป็นอันมาก เพราะทิวฏฐิตันถือนผิด โมฆบุรุษ

^๗ พระอรวิฏฐะ รูปนี้เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก รู้แต่อันตรายิกธรรมบางส่วน เพราะเหตุที่ท่านไม่ฉลาดเรื่องวินัย ดังนั้น ครั้งที่ท่านอยู่ในที่ที่ลึกลับจึงได้เกิดความคิดอย่างนี้ว่า พวกคฤหัสถ์ที่ยู่เกี่ยวข้องกับกามคุณที่เป็นโสดาบันก็มี เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี ส่วนพวกภิกษุก็ยังเห็นรูปที่จะพึงรู้ด้วยจักขุ ฯลฯ ยังถูกต้องสิ่งสัมผัสที่จะพึงรู้ด้วยกาย ยังใช้สอยผ้าปูผ้าหม้ออันนุ่ม สิ่งนี้ทั้งหมดถือว่าควรทำไม่รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสของหญิงจะไม่ควร สิ่งเหล่านั้นต้องควรแน่นอน ท่านเกิดทิวฏฐิตายขึ้นมาแล้ว ขัดแย้งกับพระสัพพัญญูญาณว่า “ทำไมพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงบัญญัติปฐมปาราชิกอย่างกวดขัน ประดุจกันมหาสมุทรฉะนั้น ในข้อนี้ไม่มีโทษ” ตัดความหวังของเหล่าภิกษุบุคคล คัดค้านพระเวสาลีญาณ โสโดและหนามในอริยมรรค ประหารอาณาจักรของพระชินเจ้าด้วยกล่าวว่า “เมถุนธรรม ไม่มีโทษ” (วิ.ม.ท.๒/๔๑๗, ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๒๓๔ อ้างใน เชิงอรรถที่ ๓ วิ.ม.ท. (ไทย) ๒/๔๑๗)

ความเห็นของเธอนั้นจักเป็นไปเพื่อสิ่งมิใช่
ประโยชน์ เพื่อความทุกข์ตลอดกาลนาน

(ม.มู.๑๒/๓๙๘)

ในกรณีนี้ พระภิกษุสาติพิตถึง ๒ ประการ ประการแรก กล่าวต่อพระพุทธเจ้า หรือละเมิดผลงานที่เป็นปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และประการที่สอง เป็นมิจฉาทิฎฐิ ซึ่งเป็นอกุศลกรรมบถอย่างหนึ่ง จัดเป็นบาป เป็นความชั่วทางมโนทวาร ทำให้จิตใจเศร้าหมอง นี่คือ กรณีที่มีบุคคลกล่าว บอกร แสดง สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนให้ผิดไปจากความเป็นจริง นับว่ามาตรการดังกล่าวเป็นการคุ้มครองพระธรรมวินัยอันเป็นผลงานทางปัญญาของพระผู้มีพระภาคเจ้า อีกวิธีหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีกรณีการคุ้มครองพระธรรมวินัยที่มีลักษณะคล้ายกับการคุ้มครองผลงานทางวิชาการที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาในสมัยปัจจุบันมาก คือ กรณีที่มีผู้นำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปแสดงแล้ว อ้างว่าเป็นแนวคิดคำสั่งสอนของตนเอง ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในผลงานทางปัญญาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยเช่นเดียวกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “มหาโจร” ดังที่ได้ตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ยังมีภิกษุชั่วบางรูปใน
ธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนธรรมวินัยที่ตถาคต
ประกาศแล้ว อวดอ้างว่าเป็นของตน ภิกษุ
ทั้งหลาย นี่คือ มหาโจรจำพวกที่ ๒ ที่มี
ปรากฏอยู่ในโลก

(วิ.มหา.๑/๑๙๕)

จากพุทธวจนะนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสอนเพราะปรารถนาเหตุการณ์อวดอุตตริมนุสสธรรม อันเป็นที่มาของลักษณะทว่าด้วยปาราชิกข้อ ๔ แต่ประเด็นในที่นี้ก็คือ พระพุทธศาสนาถือว่าการอ้างคำสั่งสอน ความรู้ หรือปัญญา ความคิดของคนอื่นมาเป็นของตน จัดเป็น “มหาโจร” คือ เป็นภิกษุผู้ฉ้อฉลอาหารของชาวบ้านด้วยโถยจิต หรือบริโภคน

อาหารของชาวบ้านด้วยอาการแห่งขโมย เพราะเป็นการดำรงชีวิตอยู่ด้วยความหลอกลวง มิจฉาชีพ หลอกลวงว่าพระธรรมวินัยว่าเป็นของตน หลอกลวงพระศาสนา หลอกลวงศรัทธาของประชาชนผู้เลื่อมใส จึงเป็นเหมือนกับมหาโจรผู้ปล้นพระธรรมวินัย ปล้นพระศาสนา ปล้นศรัทธาประชาชน แม้คำว่า “มหาโจร” ในที่นี้ จะเป็นคำอุปมาในเชิงเปรียบเทียบ มิใช่เป็นเช่นเดียวกับมหาโจรที่ลักปล้นสิ่งของทั่วไป (ซึ่งสามารถหยิบฉวยลักเอาไปได้) ก็ตาม ถือว่าคำเปรียบ “มหาโจร” นี้เป็น “มหาโจรในทางธรรม” และแม้ว่าในวินัยปิฎกจะหมายเฉพาะพระภิกษุเพียงอย่างเดียว แต่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะตีความถึงประชาชนคนทั่วไปอีกด้วย เพราะหากบุคคลใดอวดอ้างพระธรรมวินัยว่าเป็นของตน ย่อมจัดเป็นมหาโจรผู้ปล้นพระธรรมวินัย ปล้นพระศาสนา เช่นเดียวกัน ซึ่งนับว่ามีลักษณะตรงกับสิ่งที่สังคมปัจจุบันเรียกว่า “การละเมิดผลงานทางวิชาการที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา”

จะเห็นว่า การแสดงคำสั่งสอนที่ผิดเพี้ยนไปจากที่พระพุทธเจ้าทรงสอน พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติ หรือไม่ให้ความเคารพต่อพระพุทธเจ้า จัดเป็นการละเมิดสิทธิในผลงานทางปัญญาของพระพุทธเจ้า หรือการกล่าวต่อพระพุทธเจ้า ส่วนการอ้างคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาว่าเป็นของตนนั้น นอกจากเป็นการละเมิดต่อพระพุทธเจ้าแล้ว ยังถือว่าเป็นเหมือน “มหาโจร” ที่ปล้นผลงานทางปัญญาของบุคคลอื่นไปใช้อีกด้วย สิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้ตามหลักแนวความคิดทฤษฎีทรัพย์สินทางปัญญาในปัจจุบัน เรียกว่า “ธรรมสิทธิ” หรือ “สิทธิทางศีลธรรม” (moral right) (Phillips and Alison, 1990: 205) ซึ่งเน้นปกป้องคุ้มครองชื่อเสียงและเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา อันเป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ ไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ สิทธิทางศีลธรรมนี้ในทางตะวันตกมีปรากฏมานับตั้งแต่สมัยกรีกโรมัน จะเห็นว่านักเขียนอย่างโสเครตีส (Socrates) และซีเซโร (Cicero)

ต่างก็เขียนงานขึ้นเพื่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณมากกว่า ทรัพย์สิ้นเงินทอง หากผู้ใดคัดลอกงานประพันธ์ จึงมีสิทธิ์ที่จะถูกผู้คัดลอกประณามได้ (วัล ดิงสมิตร, ๒๕๕๑: ๑๒๓) แม้ว่าจะแตกต่างกับสมัยพุทธกาล เพราะพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนายังไม่มีกฏเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นงานเขียนที่ถาวรอย่างเช่นในสมัยกรีกโรมัน แต่กระนั้น พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ก็มีลักษณะเป็นการแสดงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการเผยแพร่ด้วยสื่อที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะเป็นการแสดงถึงปัญญาความคิดของตนและแสดงความเป็นเจ้าของปัญญาความคิดนั้นๆ ด้วย

วิธีท่องจำจากปากต่อปาก หรือที่เรียกว่า **มุขปาฐะ** เป็นวิธีการที่พุทธศาสนาใช้สวดบททวนพระธรรมวินัยนั้นเสมอๆ เพื่อความถูกต้อง ดังปรากฏว่า การแบ่งกลุ่มศึกษาพระไตรปิฎกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มพระวินัย กลุ่มพระสูตร และกลุ่มพระอภิธรรม (วิ.มหา.๑/๓๘๐-๓๘๒) ซึ่งถึงแม้จะมีรูปแบบการบันทึกที่แตกต่างกับของกรีกและโรมัน แต่ลักษณะการคุ้มครองกลับมีความคล้ายคลึงกัน คือ เป็นการให้เกียรติ ให้ความเคารพในปัญญาความคิดของผู้สร้างสรรค์นั้นๆ ซึ่งเป็นสิทธิที่อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับผู้สร้างสรรค์งาน และระหว่างผู้สร้างสรรค์กับผลงานการสร้างสรรค์นั้น (Black, 1990: 497) และเมื่อพิจารณาถึงหลักพระธรรมวินัยอันเป็นผลงานทางปัญญาของพระพุทธเจ้าจะพบว่า พระพุทธเจ้าทรงมีธรรมสิทธิ์หรือสิทธิทางศีลธรรมทั้ง ๒ ประการนี้เช่นเดียวกัน คือ ๑) ทรงเป็นผู้ตรัสรู้ธรรมแล้วนำมาแสดง จึงทรงอยู่ในฐานะผู้เป็นเจ้าของพระธรรมวินัยนั้น และ ๒) ทรงมีสิทธิที่จะห้าม ดิเตือนบุคคลอื่นที่บิดเบือน ตัดทอน อดอ้างเป็นเจ้าของธรรมวินัยเหล่านั้น ดังนั้นการละเมิดสิทธิในผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สิ้นทางปัญญาในพระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะตรงกับการละเมิดสิทธิที่สังคมตะวันตกเรียกว่า “ธรรมสิทธิ์” หรือ “สิทธิทางศีลธรรม” (moral right) เพียงแต่มีข้อสังเกต

อย่างหนึ่งคือ การละเมิดดังกล่าวนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ก็ตาม ก็ทรงจัดให้เป็นการละเมิดในทางธรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้จัดให้เป็นการละเมิดในทางวินัยหรือศีล โดยเฉพาะข้ออทินนาทานทั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

๖. อทินนาทานในเบญจศีลกับการละเมิดผลงานทางวิชาการ

หลักอทินนาทานในเบญจศีล เป็นสิกขาบทที่ ๒ ใจความว่า “อทินนาทานา เวรมณี” คือ เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย โดยมีความหมายต่อไปนี้

“ทรัพย์หรือสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้” หมายถึง สิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีผู้อื่น บุคคลอื่นหวงแหน หรือมีเจ้าของ มีผู้ครอบครองอยู่ (วิ.มหา.๑. (บาลี) ๑/๔๓๗, วิ.มหา.๑. (ไทย) ๒/๑๐๕) ได้แก่ ๑) ทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ด้วยกายหรือวาจา ๒) ทรัพย์ที่เจ้าของไม่สละหรือไม่ได้สละ ๓) ทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้สละทิ้ง เพราะยังไม่หมดความเสียดาย ๔) ทรัพย์ที่เจ้าของรักษาอยู่ ๕) ทรัพย์ที่เจ้าของยังคุ้มครองอยู่ ๖) ทรัพย์ที่เจ้าของถือกรรมสิทธิ์อยู่ หรือยึดถือด้วยต้นเหตุว่าเป็นของเรา ๗) ทรัพย์ที่มีเจ้าของหวงแหน (วิ.มหา.๑/๙๒, วิ.มหา.๑. (ไทย) ๒/๑๐๕)

ส่วน “การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้” หมายถึง การถือเอาด้วยอาการแห่งโจร ๑๔ ประการอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ๑) ลัก การถือเอาสิ่งของโดยที่เจ้าของไม่รู้ ๒) ฉก การถือเอาสิ่งของในเวลาที่เขาหลับ ๓) กรรโชก การแสดงอำนาจให้เจ้าของตกใจกลัวแล้ว ยอมยกสิ่งของให้ตน ๔) ปล้น การยกพวกไปเก็บเอาสิ่งของๆ คนอื่นด้วยอำนาจ ๕) ตู การร้องเอาของผู้อื่น ที่มีได้ตกอยู่ในมือตน ๖) ฉ้อ การถือเอาสิ่งของของผู้อื่น อันตกอยู่ในมือตน ๗) หลอก การพูดปด เพื่อถือเอาของผู้อื่น ๘) ลวง การถือเอาสิ่งของของผู้อื่น ด้วยแสดง

ของอย่างใดอย่างหนึ่งให้เข้าใจผิด ๙) ปลอม การทำของไม่แท้ ให้เห็นว่าเป็นของแท้ ๑๐) ตระบัด การยืมของท่านไปแล้วเอาเสีย ๑๑) เบียดบัง การถือเอาเศษ ๑๒) ลับเปลี่ยน การเอาสิ่งของของตนที่เลวเข้าไว้แทน และเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ดีเสีย ๑๓) ลักลอบ การถือเอาของที่ต้องห้ามเข้ามา ๑๔) ยักยอก การยักยอกทรัพย์ของตนที่ต้องถูกยึด เอาไว้เสียที่อื่น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ๒๕๓๕: ๑๗-๒๔.)

การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย หมายถึง การถือเอาทรัพย์ที่มีบุคคลอื่นหวงแหน หรือมีเจ้าของครอบครองอยู่ ด้วยอาการแห่งการโจรกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ลัก ฉก กรรโชก ปล้น เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นการทำเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นกระทำก็ดี เมื่อกระทำสำเร็จชื่อว่าเป็นอทินนาทานหรือผิดศีลทั้งสิ้น

ประเด็นคือ อทินนาทานในเบญจศีลนี้หมายถึงเฉพาะทรัพย์ที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากอาการกระทำโจรกรรมทั้ง ๑๔ ประการข้างต้น ไม่มีความหมายครอบคลุมถึงการถือเอาทรัพย์สินทางปัญญาประเภทลิขสิทธิ์ที่เป็นผลงานวรรณกรรมในทางวิชาการต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดปัญหาสำคัญว่า การละเมิดผลงานทางวิชาการเป็นอทินนาทานหรือไม่

เนื่องจากการละเมิดผลงานทางวิชาการมี ๒ ลักษณะ คือ การละเมิดกรรมสิทธิ์ และการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ ซึ่งในที่นี้จะพิจารณาในแต่ละประเด็นไป

การละเมิดกรรมสิทธิ์

การละเมิดกรรมสิทธิ์ในผลงานทางวิชาการ โดยทั่วไปมี ๒ แบบ คือ

แบบที่ ๑ การอ้างถึงผลงานของบุคคลอื่น โดยกระทำการบิดเบือน ดัดทอน ดัดแปลง หรือทำให้เสียหาย ด้วยประการอื่นจนทำให้งานเสียรูปเดิม

แบบที่ ๒ การอ้างผลงานความคิดของบุคคลอื่น โดยไม่มีการอ้างอิง ซึ่งเป็นนัยที่แสดงถึงว่า แนวความคิดดังกล่าวเป็นของตนเอง และการนำผลงานความคิดของบุคคลอื่นมาใช้โดยอ้างหรือถือว่าเป็นผลงานของตนเอง

การกระทำทั้ง ๒ แบบนี้โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นการกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางส่วนของบุคคลอื่นลงในผลงานทางวิชาการของตน เพื่อให้เห็นภาพลักษณะการละเมิดที่ชัดเจนจะพิจารณาในแง่กฎหมายเสียก่อน จากนั้นจึงจะพิจารณาในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ถือว่าการจะพิจารณาว่า การกระทำใดเป็นการละเมิดกรรมสิทธิ์ในผลงานทางวิชาการอันเป็นลิขสิทธิ์นั้น มีหลักเกณฑ์การพิจารณา ๓ ประการ คือ

ประการแรก ผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะเป็นข้อมูล รูปภาพ หรือตัวหนังสือ เป็นต้น ที่นำเอาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในตำราหรือผลงานทางวิชาการนั้น เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์หรือไม่ (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๔๙: ๕๑) โดยทั่วไปถือว่าหนังสือที่สำนักพิมพ์ต่างๆ พิมพ์เผยแพร่เป็นงานลิขสิทธิ์ในตัว เพราะเป็นการแสดงความคิดให้ปรากฏเป็นรูปร่างแล้ว แม้จะไม่มีข้อความหรือเครื่องหมายใดๆ แสดงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ถือว่า ผู้สร้างสรรค์หรือสำนักพิมพ์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือเล่มนั้นตามกฎหมาย แต่ถ้าผู้สร้างสรรค์แสดงเจตจำนงมอบลิขสิทธิ์ให้เป็นของสาธารณะในกรณีนี้จะต้องมีการแสดงเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทราบในหนังสือ จึงถือว่างานนั้นไม่มีลิขสิทธิ์ การนำงานอันไม่มีลิขสิทธิ์มาใช้ ไม่เป็นการละเมิด

ประการที่สอง แม้งานนั้นมีลิขสิทธิ์ แต่ก็ต้องพิจารณาอีกว่า งานนั้นยังอยู่ภายใต้การคุ้มครองลิขสิทธิ์หรือไม่ หากยังอยู่ในการคุ้มครอง ถือว่าเป็นการละเมิด แต่ถ้าสิ้นสุดการคุ้มครองแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการละเมิด (๒๕๔๙: ๕๒)

ประการสุดท้าย เมื่องานนั้นมีลิขสิทธิ์ และยังอยู่ในระยะเวลาการคุ้มครองตามกฎหมาย ให้พิจารณาว่าการนำงานของคนอื่นมาเป็นส่วนหนึ่งของตำราหรือผลงานทางวิชาการนั้น เข้าข่ายยกเว้นในการละเมิดหรือไม่ (๒๕๕๙: ๕๒) เช่น เป็นการกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควร โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น^๑ ได้แก่ มีการอ้างอิงในเชิงอรรถหรือบรรณานุกรม ไม่มีการตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงจนเสียความเป็นต้น อันไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ถือว่า ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์^๒ แต่ถ้าไม่เข้าข้อยกเว้นถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในด้านธรรมสิทธิ

การละเมิดธรรมสิทธิในผลงานทางวิชาการนี้ ผู้สร้างสรรค์สามารถเรียกร้องให้ผู้ละเมิดผลงานของตนชดใช้ค่าเสียหายตามความร้ายแรงที่เกิดขึ้น ความในมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มีบทบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์นั้นตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์ และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์” ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔๓๘ เรียกการละเมิดลักษณะนี้ว่า “การละเมิดทางแพ่ง” และเรียกการชดใช้

ความเสียหายนี้ว่า “ค่าสินไหมทดแทน” (วัล ดิงสมิตร, ๒๕๕๑: ๑๓๓.) ได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อขึ้นนั้นด้วย หรือการระงับการละเมิดลิขสิทธิ์ (ธรรมสิทธิ) หรือแก้ไขความเสียหายด้วยวิธีการอื่น เช่น ลงประกาศแจ้งความทางหนังสือพิมพ์ หรือทำลายสำเนา งานอันเกิดจากการละเมิดนั้น (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๕๙: ๕๒) เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในทางพระพุทธศาสนาจะพบว่าการละเมิดผลงานทางวิชาการแบบแรกตรงกับ “การกล่าวตู่ผลงานของบุคคลอื่น” (เทียบจากการกล่าวตู่พระธรรมวินัย) ส่วนแบบที่ ๒ การอ้างผลงานว่าเป็นของตนเอง จัดเป็น “มหาโจรในทางธรรม” หรือเป็น “บาป” เท่านั้น จะเห็นว่า การละเมิดทั้ง ๒ แบบนี้เป็นเพียงการละเมิดในทางธรรมเท่านั้น ถึงแม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นการกระทำต่อพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าก็ตาม พระพุทธองค์ก็ทรงจัดให้เป็นเพียงการกระทำที่เป็นบาปเท่านั้น ดังนั้นหากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำต่อผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่นทั่วไป ก็ถือว่าเป็นเพียงมหาโจรในทางธรรม คือ เป็นความชั่ว เป็นอกุศล เป็นบาป เพราะมีความโลภหรืออภิชฌา พง์เล็งอยากได้ผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่นเท่านั้น ในกรณีนี้จึงไม่จัดเป็นอกุศลนาทาน หรือจัดเป็นอกุศลนาทานไม่ได้ ที่เป็นเช่นนี้อาจมาจากเหตุผลที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) ธรรมสิทธิเป็นสิทธิที่เป็นนามธรรม ไม่อาจถูกจำหน่ายโอนโดยผลทางพาณิชย์ได้ ๒) การละเมิดธรรมสิทธิเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายในด้านชื่อเสียงและเกียรติคุณเท่านั้น ไม่ใช่การละเมิดทรัพย์สิน ความเสียหายจึงไม่ปรากฏชัดเจนในรูปทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ อันเป็นตัวทรัพย์สินได้ (ไชยยศ เหมะรัชตะ, ๒๕๔๐: ๘๓) ในทางกฎหมายจึงถือเป็นการละเมิดทางแพ่งเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นความผิดทางธรรม

^๑ มาตรา ๓๓ การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควรจากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๓๓)

^๒ มาตรา ๓๒ การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หากไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๓๒ วรรค ๑)

หรือเป็นบาป ไม่จัดเป็นการละเมิดทรัพย์สินตามหลักอทินนาทาน แต่อาจเข้าข่ายการกระทำมั่วสวาท คือ การกล่าวเท็จอ้าง ผลงานของคนอื่นเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นสิกขาบทที่ ๔ ในเบญจศีลแทน

การละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ

การละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจย่อมมีลักษณะแตกต่างจากการละเมิดธรรมสิทธิ เนื่องจากสิทธิทางเศรษฐกิจในผลงานทางวิชาการ ย่อมก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้สร้างสรรค์ในรูปแบบของตัวเงิน หรือก่อให้เกิดสิทธิในการหาประโยชน์ทางพาณิชย์แก่ผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิ์ การโอนสิทธิ์ การยกเลิกสิทธิ์ หรือการกระทำใดๆ ในลักษณะเดียวกันประดุจว่าเป็นสินค้าประเภทหนึ่ง การละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจในผลงานทางวิชาการที่มีลิขสิทธิ์ เช่น การทำซ้ำหรือดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชน^{๑๐} การขาย มีไว้เพื่อขาย^{๑๑} เป็นต้น นอกจากนี้สิทธิดังกล่าวนี้จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายก็ต่อเมื่อผู้สร้างสรรค์หรือผู้ทรงสิทธิ์ใช้สิทธิทางเศรษฐกิจนี้เท่านั้น ได้แก่ กำลังมีการผลิตและวางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาด หากผู้สร้างสรรค์หรือผู้ทรงสิทธิ์ไม่ใช้สิทธิดังกล่าวนี้ ย่อมไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในผลงานทางวิชาการ เช่น กระทบต่อหนังสือที่ไม่มีการผลิตและหมดจากท้องตลาดแล้ว เป็นต้น ย่อมถือว่าไม่กระทบสิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือผู้ทรงสิทธิ์ตามกฎหมาย การละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจในผลงานทางวิชาการที่เป็นลิขสิทธิ์ของคนอื่นนั้น โดยทั่วไปมี ๒ แบบ คือ

^{๑๐} เรียกการละเมิดตามมาตรา ๒๗ นี้ว่า “การละเมิดขั้นต้น” หรือ “การละเมิดโดยตรง” ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ (๒๕๓๗) มาตรา ๒๗

^{๑๑} เรียกการละเมิดตามมาตรา ๓๑ นี้ว่า “การละเมิดขั้นรอง” หรือ “การละเมิดโดยอ้อม” ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ (๒๕๓๗) มาตรา ๓๑

แบบที่ ๑ การอ้างผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่นเพียงบางส่วนเกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะมีการอ้างอิงหรือไม่อ้างอิงถึงผู้เป็นเจ้าของผลงานก็ตาม หรือแม้กระทั่งแสดงความเป็นเจ้าของผลงานนั้นก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากมีการอ้างอิงแสดงถึงเจ้าของผลงานย่อมถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่หากไม่อ้างอิงถึงผู้เป็นเจ้าของผลงาน หรือแสดงความเป็นเจ้าของผลงานนั้นเอง ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดทั้งธรรมสิทธิและสิทธิทางเศรษฐกิจ

แบบที่ ๒ การอ้างผลงานความคิดของบุคคลอื่นทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะมีการอ้างอิงถึงผู้เป็นเจ้าของผลงาน หรือไม่มีการอ้างอิงก็ตาม หรือแม้กระทั่งอ้างว่าผลงานทั้งหมดเป็นของตนเองก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เช่นเดียวกัน หากมีการอ้างอิงแสดงถึงเจ้าของผลงาน ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่หากไม่อ้างอิงถึงผู้เป็นเจ้าของผลงาน หรือแสดงความเป็นเจ้าของผลงานนั้นเอง ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดทั้งธรรมสิทธิและสิทธิทางเศรษฐกิจ

การกระทำทั้ง ๒ แบบนี้ในทางกฎหมายถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงที่เรียกว่า “ทำซ้ำ” หรือ “ดัดแปลง” (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๒๗) ซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน คือ “การทำซ้ำ” หมายถึง การคัดลอกไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ไม่ว่าจะเลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพ จากต้นฉบับ จากสำเนา หรือจากการโฆษณา จากส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าจะทำทั้งหมดหรือทำเพียงบางส่วนก็ตาม สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความถึงคัดลอกหรือทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อบันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ส่วน “การดัดแปลง” หมายถึง ทำซ้ำโดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหรือจำลองงานต้นฉบับในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มี

ลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยเฉพาะในส่วนเกี่ยวกับวรรณกรรมให้หมายความรวมถึง การแปลวรรณกรรม เปลี่ยนรูปวรรณกรรม หรือรวบรวมวรรณกรรมโดยคัดเลือกและจัดลำดับใหม่ (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๔.) ดังนั้นการอ้างอิงผลงานทางวิชาการของคนอื่นทั้งสองแบบข้างต้นจึงจัดเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงที่เรียกว่า “การทำซ้ำ” หรือ “การดัดแปลง” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ เพื่อให้เห็นถึงสิทธิในทางเศรษฐกิจและการละเมิดทรัพย์สินที่ชัดเจน ขอยกกรณีตัวอย่างการถ่ายเอกสารหนังสือเพื่อการศึกษาหรือวิจัยจำนวน ๑ เล่ม ที่มีวงจำหน่ายในตลาด ซึ่งในทางกฎหมายจัดเป็น “การทำซ้ำ” ผลงานทางวิชาการทั้งหมด และอยู่ในรูปแบบการละเมิดผลงานทางวิชาการแบบที่ ๒ ข้างต้น กล่าวคือ

นาย ก ได้เขียนหนังสือวิชาการเรื่อง “การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในพระพุทธศาสนา” และได้ขายลิขสิทธิ์ในการพิมพ์และจัดจำหน่ายให้แก่บริษัท ง เป็นผู้ดำเนินการ โดยที่นาย ก ได้รับค่าตอบแทนจากการพิมพ์และการจัดจำหน่ายนั้น และทางบริษัทวางจำหน่ายในราคาเล่มละ ๓๐๐ บาท

ในกรณีนี้ถือว่านาย ก. มีสิทธิในข้อมูลความรู้ที่ตนเขียนขึ้นทั้ง ๒ ประการ คือ

๑) ลิขสิทธิ์ทางเศรษฐกิจ ที่จะพึงได้จากค่าลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือ ในรูปแบบของค่าตอบแทนต่อหนังสือ ๑ เล่มที่ขายได้ (ซึ่งจะเป็นจำนวนเงินเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้สร้างสรรค์กับบริษัท ง) จะเห็นว่าสิทธิในข้อนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการพิมพ์และจัดจำหน่าย โดยถือว่า บริษัท ง มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการพิมพ์และจัดจำหน่ายเท่านั้น บุคคลอื่นหรือบริษัทอื่นไม่มีสิทธิที่จะละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าว หากบริษัทอื่นต้องการสิทธิในการพิมพ์และจัดจำหน่ายหนังสือดังกล่าวจะต้องได้รับอนุญาตจากนาย ก และบริษัท ง เสียก่อน หรือซื้อลิขสิทธิ์

ดังกล่าวต่อจากบริษัท ง หรือรอให้บริษัท ง หมดยุติลิขสิทธิ์ตามสัญญาเสียก่อน แล้วจึงซื้อลิขสิทธิ์ดังกล่าวจากนาย ก ส่วนบุคคลใดต้องการหนังสือดังกล่าวสามารถจ่ายค่าลิขสิทธิ์โดยการซื้อหนังสือเล่มนั้นจากบริษัท ง หรือจากร้านที่ได้รับสิทธิ์จากบริษัท ง ซึ่งราคาหนังสือนั้นก็คือ ค่าสิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางศีลธรรมนั่นเอง

๒) ลิขสิทธิ์ทางศีลธรรม ในที่นี้ได้แก่ การที่สำนักพิมพ์นำผลงานดังกล่าวไปจัดพิมพ์โดยไม่มีการตัดทอน เปลี่ยนแปลงข้อมูลใดๆ และที่สำคัญลงชื่อผู้สร้างสรรค์ในฐานะเป็นเจ้าของผลงานนั้น แสดงถึงความเคารพในสิทธิของผู้สร้างสรรค์นั้นๆ

เพื่อให้เห็นลักษณะการละเมิดที่ชัดเจน ขอยกตัวอย่างบุคคลถ่ายเอกสารหนังสือเล่มดังกล่าวทั้งเล่มโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจของผู้สร้างสรรค์ คือ นาย ก และสิทธิทางเศรษฐกิจในการผลิตหรือพิมพ์และจัดจำหน่าย คือ สิทธิของบริษัท ง ซึ่งความเสียหายจากสิทธิดังกล่าวคิดเป็นทรัพย์สินตามมูลค่าหรือราคาหนังสือเล่มนั้น ที่กำลังวางจำหน่ายในตลาด กล่าวคือ หากถ่ายเอกสารเป็นจำนวน ๑ เล่มเพื่อการศึกษาวิจัยหรือเพื่อใช้ส่วนตัว ย่อมถือว่ากระทบต่อสิทธิทั้ง ๒ ประการข้างต้น คิดเป็นมูลค่าทรัพย์สิน ๓๐๐ บาทนั่นเอง ซึ่งกฎหมายเรียกการละเมิดนี้ว่า “เป็นการกระทำซ้ำที่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และกระทบถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร จัดเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์” (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๓๒) โดยที่กฎหมายกำหนดโทษการทำซ้ำงานอันมีลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ส่วนตัวมิใช่เพื่อแสวงหากำไรไว้ว่า จะต้องโทษปรับตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐ บาท ถึง ๒๐๐,๐๐๐ บาท (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๖๕) สิ่งที่ได้กระทำการละเมิด ในที่นี้ได้แก่หนังสือที่ถ่ายเอกสารซึ่งเป็นของผู้ละเมิดให้ตกเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ ส่วนสิ่งที่ใช้ทำความผิด เช่น เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น ให้ริบเสีย

ทั้งหมด (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๗๕) และค่าปรับที่ได้ตามกฎหมายให้จ่ายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์กึ่งหนึ่ง แต่ถ้าค่าปรับดังกล่าวไม่เพียงพอกับความเสียหายที่เกิดขึ้น เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสำหรับส่วนที่เกินเงินค่าปรับนั้นได้อีก (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๗๖) ส่วนกรณีการถ่ายเอกสารหนังสือที่ไม่มีการจัดพิมพ์ หรือไม่มีการวางจำหน่ายในตลาด หรือจำหน่ายหมดแล้ว ในทางกฎหมายถือว่า “ไม่เป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา” (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๔๙: ๖๖-๗) เพราะไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์และบริษัทผู้จัดพิมพ์และจำหน่าย คือ ไม่ขัดต่อสิทธิทางเศรษฐกิจ

การถ่ายเอกสารหนังสือทั้งเล่มเช่นนี้ เมื่อพิจารณาในแง่การละเมิดผลงานทางวิชาการที่มีลักษณะเดียวกัน คือ การนำข้อมูลในหนังสือทั้งเล่มที่เป็นลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นซึ่งกำลังมีวางจำหน่ายในท้องตลาดมาอ้างว่าเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง หรือนำเอาชื่อของผู้อื่นออกแล้วใส่ชื่อของตนเองเป็นผู้เขียนแทน การกระทำเช่นนี้ก็คือการคัดลอกหรือทำซ้ำงานของคนอื่นทั้งหมด ซึ่งตามกฎหมายถือว่ามิได้แตกต่างจากการถ่ายเอกสารหนังสือทั้งเล่ม เมื่อพิจารณาในแง่ของการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาที่ตนจะพึงมีได้นั้น

ที่กล่าวมาเป็นกรณีการทำซ้ำผลงานทางวิชาการทั้งเล่ม แต่ถ้าเป็นการทำซ้ำเพียงบางส่วนจะเป็นเช่นไร

หากเป็นการนำข้อมูลบางส่วนมาอ้างอิงในผลงานทางวิชาการที่เข้าข่ายลักษณะการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การนำเอาข้อมูลผลงานทางวิชาการของคนอื่นมาอ้างอิงเกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมดย่อมถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ (การละเมิดผลงานทางวิชาการแบบที่ ๑ ข้างต้น) ดังคำพิพากษาของศาล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๔๓/

๒๕๔๓) ถือว่า งานที่ทำซ้ำบางส่วนจะต้องคิดเป็นร้อยละแล้วไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของหนังสือที่มีลิขสิทธิ์ (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๔๙: ๖๓) เช่น ผลงานทางวิชาการเล่มหนึ่งมีจำนวน ๒๐๐ หน้า ร้อยละ ๒๕ ของ ๒๐๐ หน้า คือ จำนวน ๕๐ หน้า ดังนั้น หากมีการนำมาอ้างอิงเกิน ๕๐ หน้า ถือว่าเป็นการละเมิดผลงานทางวิชาการอันเป็นลิขสิทธิ์ของคนอื่น แต่ถ้าอ้างอิงไม่ถึง ๕๐ หน้า ไม่เป็นการละเมิด ดังคำวินิจฉัยของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ได้วินิจฉัยไว้เกี่ยวกับประเด็นนี้ในตอนหนึ่งว่า

งานที่ทำซ้ำจำนวน ๔๓ ชุด เป็นการ-
ทำซ้ำจากหนังสือ Organization Behavior
จำนวน ๕ บท คิดเป็นร้อยละ ๒๕ ของหนังสือ
ทั้งเล่ม จำนวน ๒๐ ชุด และทำซ้ำจากหนังสือ
Environmental Science จำนวน ๕ บท
คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๘๓ ของหนังสือทั้งเล่ม
จำนวน ๑๙ ชุด ศาลจึงเห็นว่า เป็นการกระทำ
พอสมควรเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ไม่เป็น
การละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะเป็นไปตามข้อยกเว้น
ทั้งมาตรา ๓๒ วรรคแรก และมาตรา ๓๒
วรรคสอง (๑)

...การศึกษาวิจัยจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่อยู่ในตำราและบทความจำนวนมาก การกำหนดให้นักศึกษาทำสำเนาได้เฉพาะ ๑ บทความในวารสารทั้งฉบับ หรือหนึ่งบทในหนังสือทั้งเล่ม จึงอาจทำให้นักศึกษาไม่เข้าใจความคิดหรือปรัชญาที่ซ่อนอยู่ในหนังสือได้อย่างชัดเจน การให้นักศึกษาต้องซื้อหนังสือทุกเล่ม หรือเป็นสมาชิกวารสารทุกฉบับโดยกฎหมายมิได้ให้ข้อยกเว้นอันควร ย่อมจะเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าทางการศึกษาและวิชาการในสังคม

(มานิตย์ จุมปา, ๒๕๔๙: ๖๙-๗๐)

จากคำวินิจฉัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ศาลพิจารณาเห็นความสำคัญของคัดลอกหรืออ้างอิงหนังสือเพื่อการศึกษาวินิจฉัยบางส่วน ที่ไม่กระทบต่อสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร คือ ไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของหนังสือทั้งหมด เป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือตามหลักสากลเรียกว่า **การใช้อย่างเป็นธรรม (Fair Use)** ได้ แต่มีข้อยกเว้นว่า ในบางกรณีที่มีการคัดลอกหรืออ้างอิงงานวรรณกรรมบางตอน แม้จะไม่เกินร้อยละ ๒๕ แต่ถ้าเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาสาระสำคัญของหนังสือทั้งหมด กฎหมายอาจถือว่าเป็นการคัดลอกงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเกินสมควร กรณีนี้จัดเป็นการละเมิดผลงานทางวิชาการอันเป็นลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ดังคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๙๐๘/๒๕๕๖ กล่าวไว้ว่า

จำเลยคัดลอกหรือเลียนงานวรรณกรรมของโจทก์จำนวนประมาณ ๓๐ หน้า จากทั้งสิ้น ๑๕๐ หน้า แม้จะถือว่าเป็นงานบางตอนก็ตาม (คิดเป็นร้อยละ ๒๐ ของงานทั้งหมด ๕๐ หน้า) แต่ปรากฏว่าข้อความบางตอนนั้นล้วนเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาสาระสำคัญของจำเลยคัดลอกหรือเลียนงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเกินสมควร

(อรพวรรณ พนัสพัฒนา, ๒๕๕๙: ๑๒๘-๙)

ส่วนกรณีการคัดลอกหรืออ้างอิงผลงานทางวิชาการที่ไม่มีการจัดพิมพ์ หรือไม่มีการวางจำหน่ายในตลาดหรือจำหน่ายหมดแล้ว ในทางกฎหมายถือว่า ไม่เป็นการละเมิดผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของคนอื่น เพราะไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์และบริษัทผู้จัดพิมพ์และจำหน่าย (เฉพาะสิทธิทางเศรษฐกิจเท่านั้น)

เมื่อพิจารณาในทางพระพุทธศาสนาจะพบว่า แม้การละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจในผลงานทางวิชาการจะถือว่าเป็นการละเมิดทรัพย์สินอย่างหนึ่งก็ตาม อีกทั้งความเสียหายจากการละเมิดนี้ยังอยู่ในรูปของทรัพย์สินที่ปรากฏชัดเจน

ซึ่งน่าจะสามารถนำมาพิจารณากับหลักอทินนาทานในเบญจศีลได้เลย เพราะอทินนาทานข้อนี้บัญญัติขึ้นตามหลักธรรมชาติทั่วไปของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนย่อมมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพย์สินที่ตนเป็นเจ้าของหรือถือครอบครองอยู่ จึงย่อมไม่ต้องการให้บุคคลอื่นใดมาลักขโมยแย่งชิง หรือทำลายกรรมสิทธิ์ของตนไป ความรู้สึกดังกล่าวเป็นความรู้สึกโดยธรรมชาติของบุคคลผู้เป็นเจ้าของสิ่งนั้น เมื่อเราในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินดังกล่าวมีความรู้สึกรักและหวงแหนเช่นนี้ บุคคลอื่นก็ย่อมมีความรู้สึกรักและหวงแหนเช่นเดียวกัน ดังนั้นเราจึงควรเว้นจากอทินนาทานเพื่อให้ความเคารพและยอมรับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่น (ล.ม. (บาลี) ๑๙/๑๐๐๓) หรือเมื่อพิจารณาในแง่ของการละเมิดทรัพย์สินอาจกล่าวได้ว่า เมื่อเราไม่ละเมิดทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่น บุคคลอื่นก็ย่อมจะไม่ละเมิดทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเราเช่นเดียวกัน การที่บุคคลใดละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น ก็เท่ากับว่า บุคคลนั้นไม่ยอมรับรู้ว่าเป็นคนละเมิดนั้นเป็นคนเช่นเดียวกับตนเอง หรือมีธรรมชาติเช่นเดียวกับตน คือ รักและหวงแหนทรัพย์สิน เมื่อทุกคนต่างให้ความเคารพสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่นเช่นนี้ก็ชื่อว่า เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของตนเองไปด้วยโดยปริยาย ดังนั้น เจตนารมณ์ของเบญจศีลข้อ ๒ อทินนาทานา เวรมณี คือ เพื่อป้องกันการละเมิดหรือทำลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกันและกัน (ปิ่น มุกข์นิตย์, ๒๕๓๖: ๒๓๓) เมื่อพิจารณาการคุ้มครองผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญานั้นก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เพียงแต่ทรัพย์สินตามหลักอทินนาทานในเบญจศีลนี้ ท่านหมายเอาทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น หลักการพิจารณาต่างๆ จึงจำกัดอยู่เฉพาะกับทรัพย์สิน ๒ ประเภทนี้เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากอาการกระทำโจรกรรมทั้ง ๑๔ ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ถึงกระนั้น พระพุทธศาสนาก็มีหลักการสำหรับเทียบเคียงพุทธบัญญัติเดิมให้มีความหมายครอบคลุมสิ่งที่

ไม่มีในพุทธบัญญัติ ซึ่งเรียกว่า **มहाปเทส** มี ๔ ประการ คือ

- ๑) สิ่งใดไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร
- ๒) สิ่งใดไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร
- ๓) สิ่งใดไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร
- ๔) สิ่งใดไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร (วิ.ม. (บาลี) ๕/๓๐๕/)

ในกรณีของการละเมิดผลงานทางวิชาการในด้านสิทธิทางเศรษฐกิจนั้น เข้าได้กับหลักมหาปเทสข้อ ๑ คือ **สิ่งใดไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร”** ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร กล่าวคือ ทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นผลงานทางวิชาการไม่ใช่ทรัพย์สินที่มีในพุทธบัญญัติว่า ไม่ให้กระทำอภินาทาน แต่ควรเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่อนุโลมเข้ากับอภินาทานได้ เพราะกฎหมายลิขสิทธิ์ถือว่าผลงานทางวิชาการเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากแรงกาย แรงใจ ความรู้ ความคิด และสติปัญญาของผู้สร้างสรรค์ ผู้สร้างสรรค์จึงเป็นเจ้าของผลผลิตทางปัญญานี้โดยชอบธรรม หากผลงานดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ ในเชิงพาณิชย์ ผู้สร้างสรรค์ย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมในผลประโยชน์นั้นแต่เพียงผู้เดียว หากจะมีบุคคลอื่นต้องการใช้ประโยชน์จากผลงานทางวิชาการดังกล่าวจะต้องเสียค่าลิขสิทธิ์ (ทางเศรษฐกิจ) เสียก่อน หรือได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิ์เสียก่อน การนำผลงานทางวิชาการไปอ้างอิงเกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมดก็ดี หรือนำไปใช้ทั้งหมดก็ดี โดยไม่เสียค่าลิขสิทธิ์ ย่อมกระทบกระเทือนสิทธิอันชอบของผู้สร้างสรรค์ ทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับความเสียหายจากค่าสิทธิในรูปแบบผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน หรือทำให้เสียทรัพย์สินจากผลประโยชน์ค่าลิขสิทธิ์ตาม

กฎหมายนั้น ซึ่งความเสียหายต่อทรัพย์สินดังกล่าวมีลักษณะตรงกับเจตนารมณ์ของอภินาทานในเบญจศีลที่มุ่งส่งเสริมให้ทุกคนตั้งหน้าทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ไม่ล่วงละเมิดทรัพย์สินของคนอื่น เข้าได้กับหลักอภินาทานจึงเป็นการชัดกับ พุทธบัญญัติเดิมที่ห้ามบุคคลกระทำอภินาทานต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในด้านผลงานทางวิชาการจึงถือว่า ไม่ควรกระทำตามหลักเบญจศีลข้ออภินาทาน

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงจุดนี้ จะเห็นว่า มีหลักเกณฑ์สำคัญ ๒ ประการที่ทำให้ผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาสามารถพิจารณาตามหลักอภินาทานในพระพุทธศาสนาได้คือ ๑) หลักการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจในผลงานทางวิชาการ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์และเสียประโยชน์เป็นตัวเงิน และ ๒) หลักมหาปเทส เพื่อตีความทรัพย์สินที่ไม่ได้มีการคุ้มครองตามหลักอภินาทานให้สามารถครอบคลุมนำได้

เมื่อการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจในผลงานทางวิชาการ หรือการละเมิดผลงานทางวิชาการมีลักษณะตามหลักอภินาทานในเบญจศีล ในลำดับต่อไปจะพิจารณาว่าการละเมิดดังกล่าวครบตามองค์ประกอบแห่งอภินาทานหรือไม่ หากครบตามองค์ประกอบถือว่าเป็นอภินาทาน คือ ผิดศีล แต่หากไม่ครบ ไม่เป็นอภินาทาน กล่าวคือ อภินาทานตามหลักเบญจศีลนั้น มีองค์ประกอบแห่งการกระทำที่สำคัญ ๕ ประการ คือ ๑) ปรปรีคหิต์ ของที่เจ้าของหวงแหน ๒) ปรปรีคหิตสณณิตา รู้อยู่ว่าเป็นของที่เจ้าของเขาหวงแหน ๓) เถยยจิตต จิตคิดจะลัก ๔) อุปกุกโม ทำความพยายามที่จะลัก และ ๕) เตน ทหรณ ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น (ช.อิต.อ. ๒๐/๓๕๙) เมื่อนำมาใช้กับการละเมิดผลงานทางวิชาการจึงมีรายละเอียดดังนี้

- ๑) ผลงานทางวิชาการเป็นสิ่งที่เจ้าของหวงแหน ซึ่ง “เจ้าของ” ในที่นี้คือเจ้าของสิทธิทางเศรษฐกิจได้แก่ ผู้สร้างสรรค์ (หรือผู้เขียน) และบริษัทหรือบุคคลผู้ผลิตและ

จัดจำหน่าย ซึ่งโดยทั่วไปถือว่า หนังสือที่พิมพ์ออกมา เผยแพร่จากสำนักพิมพ์ต่างๆ เป็นงานมีลิขสิทธิ์ในตัว แม้จะไม่มีข้อความหรือเครื่องหมายใดๆ แสดงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ถือว่า ผู้สร้างสรรค์หรือสำนักพิมพ์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือเล่มนั้นตามกฎหมาย ถือว่าผลงานทางปัญญาที่มีเจ้าของหวงแหน แต่ถ้าผู้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการแสดงเจตจำนงมอบลิขสิทธิ์ให้เป็นของสาธารณะ ซึ่งในกรณีนี้จะต้องมีการแสดงเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทราบในหนังสือ หรือหนังสือเล่มนั้นหมดอายุการคุ้มครองคือ หลังจากผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายแล้ว ๕๐ ปี หรือผู้สร้างสรรค์ไม่ได้ใช้ผลงานทางปัญญานั้นในเชิงพาณิชย์อีก เช่น ไม่มีการพิมพ์และจำหน่ายในท้องตลาด หรือจำหน่ายหมดแล้วแต่ยังไม่มีการจัดพิมพ์และจำหน่ายครั้งใหม่ ถือว่าขาดองค์ประกอบข้อแรกนี้ กรณีผลงานทางวิชาการที่มอบให้แก่สาธารณะ สิทธิที่มอบให้ในที่นี้คือสิทธิทางเศรษฐกิจเท่านั้น ส่วนสิทธิทางศีลธรรมไม่สามารถขาย โอน หรือมอบให้ใครได้ เช่น งานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ทุกชิ้น จะไม่มีการสงวนลิขสิทธิ์ในการพิมพ์และจัดจำหน่าย เพียงแต่ผู้ที่ต้องการนำไปพิมพ์และจัดจำหน่ายจะต้องแจ้งให้ท่านทราบ ในกรณีนี้ถือว่าสิทธิทางเศรษฐกิจตกเป็นของสาธารณะ บุคคลหรือองค์กรใดๆ สามารถนำผลงานดังกล่าวไปพิมพ์ได้ โดยที่บุคคลหรือองค์กรที่พิมพ์และจัดจำหน่ายก่อนหน้านั้น ไม่มีสิทธิในการกีดกันหรือหวงกั้นตามกฎหมาย เพียงแต่ต้องแจ้งให้ท่านทราบเสียก่อน สิทธิที่จะได้รับการแจ้งทุกครั้งที่มีบุคคลนำผลงานไปพิมพ์และจัดจำหน่ายนี้เรียกว่า “สิทธิทางศีลธรรม” งานลักษณะนี้จึงถือว่าขาดองค์ประกอบข้อนี้

๒) รู้อยู่ว่าเป็นผลงานทางวิชาการที่เจ้าของหวงแหน หมายถึง รู้อยู่ว่าผลงานทางวิชาการอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญานั้นๆ มีเจ้าของถือครอง สำหรับผลงานทางวิชาการนั้นการรู้ว่า ผลงานเล่มใดเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์ของ

บุคคลอื่นหรือไม่ ไม่ยากนัก เพราะหนังสือทุกเล่มจะมีชื่อผู้เขียนและสำนักพิมพ์กำกับอยู่ ซึ่งเป็นการแสดงว่าเป็นผู้สร้างสรรค์ หรือเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นผู้ทรงสิทธิ์ในหนังสือเล่มนั้นตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าหนังสือบางเล่มที่ผู้เขียนไม่ประสงค์จะยึดถือผลงานดังกล่าวเป็นลิขสิทธิ์ของตนเอง ก็จะต้องมีข้อความแสดงความประสงค์ดังกล่าวไว้ในหนังสือ นอกจากนี้หนังสือทุกเล่มในสังคมปัจจุบันย่อมมีการจัดพิมพ์และจัดจำหน่ายผ่านสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทั้งสิ้น ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าผู้สร้างสรรค์ไม่ประสงค์จะใช้สิทธิ์ของตนในการพิมพ์และจำหน่ายเอง แต่ใช้สิทธิ์ผ่านสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากผลงานทางปัญญาของตนแทน ในขณะที่ผู้สร้างสรรค์จะได้ค่าธรรมเนียมการใช้สิทธิ์จากสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งตอบแทน ซึ่งถือว่าหน่วยงานดังกล่าวเป็นผู้ครอบครองลิขสิทธิ์ดังกล่าวด้วย ผู้ทรงสิทธิ์ทุกคนหรือทุกหน่วยงานย่อมต้องหวงแหนสิทธิของตนเอง ดังนั้นผู้ที่กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ในผลงานทางวิชาการดังกล่าวจะอ้างว่าตนเองไม่รู้ไม่ได้ในทางกฎหมายใช้คำว่า “ผู้รู้ได้อยู่แล้ว” หรือ “มีเหตุอันควรรู้” (พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์, มาตรา ๓๑.)

ในกรณีวรรณกรรมประเภทหนังสือทุกเล่ม หากไม่มีการแสดงเจตจำนงมอบลิขสิทธิ์ให้เป็นของสาธารณะ ย่อมถือว่าผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์มีความหวงแหนผลงานของตนตามกฎหมาย เมื่อมีการกระทำอันใดอันเป็นการละเมิดกฎหมายถือว่า “มีเหตุอันควรรู้” จะอ้างความไม่รู้ไม่ได้ แต่ในทางวินัยไม่เป็นเช่นนั้น กล่าวคือ หากบุคคลผู้กระทำการอันเป็นการละเมิด แม้จะพบข้อความที่แสดงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ตาม แต่ไม่เข้าใจว่าข้อความดังกล่าวเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของในผลงานนั้น หรือการไม่รู้ว่าการกระทำดังกล่าวผิดกฎหมาย

เช่นนี้ถือว่าไม่รู้ตามลักษณะบทนี้ ย่อมไม่อยู่ในองค์ประกอบข้อนี้ แต่หากรู้ในภายหลังแล้ว ให้เลิกกระทำทันที หากฝ่าฝืนกระทำย่อมเข้าลักษณะองค์ประกอบข้อนี้

๓) มีจิตคิดจะละเมิดผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่น ทั้งๆ ที่รู้ว่า มีผู้ทรงสิทธิ์ในผลงานนั้นๆ เป็นเจ้าของและหวงแหนอยู่ หรือกฎหมายคุ้มครองอยู่ ซึ่งตามกฎหมายหากบุคคลต้องการใช้ผลงานทางปัญญาของบุคคลอื่น จะต้องจ่ายเงินซื้อหนังสืออันเป็นผลงานทางวิชาการนั้นมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องจากผู้ทรงสิทธิ์ เช่น หากผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ผลิตหรือจัดจำหน่ายเองควรซื้อจากผู้ผลิตนั้น หรือบุคคลที่ผู้สร้างสรรค์มอบสิทธิดังกล่าวให้ เป็นต้น แต่หากกระทำนอกจากนี้ถือว่ามิใช่จิต คือ คิดละเมิด เช่น กรณีที่สามารถซื้อหรือยืมจากห้องสมุดได้ แต่เลือกถ่ายเอกสารเพื่อความประหยัด หรือต้องการใช้น้อย แต่เลือกถ่ายเอกสารทั้งเล่ม หรือในการคัดลอกหรือนำข้อมูลมาอ้างอิง สามารถอ้างอิงหรือนำมาใช้โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ได้ เช่น คัดลอกนำมาไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมด และแสดงถึงผู้เป็นเจ้าของผลงานที่นำมาอ้างด้วย เป็นต้น แต่ถ้าสามารถกระทำให้ถูกต้องได้ แต่ไม่ยอมทำ ถือว่าเป็นการกระทำที่มีจิตประกอบด้วยความโลภ

๔) ลงมือกระทำการละเมิดผลงานทางวิชาการนั้นๆ เช่น การทำซ้ำหรือดัดแปลง และการเผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือลงมือกระทำการคัดลอกข้อความที่จะนำมาอ้างอิงในผลงานของตนโดยการพิมพ์หรือเขียน เป็นต้น

๕) กระทำการละเมิดสำเร็จมาได้ด้วยความพยายามนั้น เช่น ในกรณีการคัดลอก ได้แก่ การคัดลอกงานจนเสร็จสมบูรณ์ตามความต้องการของตน ในกรณีการถ่ายเอกสาร ได้แก่ การถ่ายเอกสารหนังสืออันมีลิขสิทธิ์ได้สำเร็จตามที่ต้องการ เป็นต้น

ต่อไปนี้เป็นกรณีตัวอย่างการวิเคราะห์องค์ประกอบแห่งอภินันทนาการตามรูปแบบการละเมิดลิขสิทธิ์ (สิทธิทางเศรษฐกิจ) ในผลงานทางวิชาการทั้ง ๒ แบบข้างต้น

กรณีที่ ๑

นาย ก เขียนผลงานทางวิชาการเรื่อง “พุทธ-จริยศาสตร์” โดยคัดลอกเนื้อหาส่วนหนึ่งจากผลงานทางวิชาการของนาย ข ที่กำลังวางจำหน่ายอยู่ เป็นจำนวน ๖๐ หน้า จากทั้งหมด ๒๐๐ หน้า (คิดเป็นข้อมูลที่น่ามาอ้างอิงร้อยละ ๓๐ ของผลงานทั้งหมด) โดยมีได้อ้างอิงถึงเจ้าของผลงาน

ในกรณีนี้เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งในส่วนที่เป็นธรรมสิทธิ์และสิทธิทางเศรษฐกิจ การละเมิดธรรมสิทธิ์คือการไม่อ้างอิงความเป็นเจ้าของผลงานทางปัญญานั้น ทั้งๆ ที่รู้ว่าผลงานดังกล่าวเป็นของคนอื่น มิใช่ของตนเองส่วนสิทธิทางเศรษฐกิจนั้นถือว่าการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจของนาย ข และบริษัทที่ได้ลิขสิทธิ์ในการพิมพ์และจัดจำหน่ายผลงานของนาย ข เพราะเป็นการทำซ้ำหรือคัดลอกงานเกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมด เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่น เมื่อนำมาพิจารณาตามองค์ประกอบแห่งอภินันทนาการมีดังนี้

๑) เป็นผลงานทางวิชาการที่เจ้าของหวงแหน คือ นาย ข และบริษัทที่พิมพ์และจัดจำหน่ายยอมหวงแหน เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวสำหรับนาย ข และบริษัทที่พิมพ์และจัดจำหน่ายเท่านั้น หากนาย ข ไม่หวงแหนย่อมต้องแจ้งความประสงค์มอบลิขสิทธิ์ดังกล่าวแก่สาธารณชน

๒) รู้ว่าเป็นผลงานทางวิชาการที่เจ้าของหวงแหน คือ รู้ว่างานดังกล่าวเป็นลิขสิทธิ์ของนาย ข และบริษัทที่พิมพ์และจัดจำหน่าย และยังรู้อีกว่าการทำซ้ำหรือคัดลอกงานเกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมด ย่อมถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย (ถ้าหากไม่รู้ข้อมูลเหล่านี้ถือว่าขาดองค์ประกอบข้อนี้และขาดเจตนา)

๓) มีจิตคิดจะละเมิดผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่น คือ แม้จะรู้ว่าการกระทำของตนเองผิดแต่ก็ยังชินกระทำลงไป ซึ่งอาจจะเป็นเพราะความมั่งง่าย หรือ

เพราะอยากได้ผลงานของคนอื่นก็ตาม ถือว่ามีจิตคิดละเมิดหรือมีไถยจิต เพราะหากไม่มีไถยจิต ก็จะสามารถนำผลงานของบุคคลอื่นมาใช้โดยการอ้างถึงผู้สร้างสรรค์ผลงานได้โดยไม่ผิดกฎหมาย คือ การคัดลอกนำมาอ้างอิงไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมด ก็สามารถกระทำได้ แต่ไม่กระทำ

๔) ลงมือกระทำการละเมิดผลงานทางวิชาการนั้นๆ คือ กระทำการคัดลอกหรือทำซ้ำผลงานของบุคคลอื่นด้วยเจตนา

๕) กระทำการละเมิดสำเร็จมาได้ด้วยความสามารถนั้นๆ คือ คัดลอกหรือทำซ้ำผลงานทางวิชาการของคนอื่นจนเสร็จเป็นผลงานของตนเอง

จากองค์ประกอบข้างต้น ถือว่าการกระทำของนาย ก ครบองค์ประกอบแห่งอทินนาทานอย่างสมบูรณ์ จึงชื่อว่าผิดศีล หรือศีลขาด และการกระทำดังกล่าวยังถือว่าผิดธรรม คือ เป็นบาปอีกด้วย ดังนั้น การละเมิดผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่นสำเร็จเป็นอทินนาทานตามองค์ประกอบดังกล่าว ผู้ละเมิดชื่อว่าผิดทั้งศีลและธรรม แต่หากผู้ละเมิดมีไถยจิตแต่กระทำไม่สำเร็จ หรือขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่ง แม้จะไม่เป็นอทินนาทาน แต่ในทางธรรมก็ถือว่าผิด หรือเป็นบาป แต่ถ้าไม่มีไถยจิต การกระทำต่างๆ ย่อมไม่จัดเป็นอทินนาทาน ไม่ผิดศีล นอกจากนี้ในกรณีของนาย ก นี้ อาจต้องผิดศีลหรือศีลขาดเพิ่มขึ้นมาอีกข้อหนึ่งเพราะละเมิดธรรมลัทธิ คือ มุสาวาท ลิกขาบทที่ ๔ ในเบญจศีล เนื่องมาจากการคัดลอกงานผู้อื่นเกินสมควรโดยไม่อ้างอิง หรือการอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง ดังนั้น การกระทำของนาย ก เป็นการละเมิดเบญจศีล ๒ ข้อ คือ การละเมิดธรรมลัทธิเป็นการละเมิดมุสาวาท ส่วนการละเมิดลัทธิทางเศรษฐกิจเป็นการละเมิดอทินนาทาน

ส่วนในกรณีของการถ่ายเอกสารผลงานทางวิชาการ บางส่วนมีการวิเคราะห์องค์ประกอบแห่งอทินนาทานเช่นเดียวกับกรณีนี้ การคัดลอกงานบางส่วน ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดคัดลอกก็ตาม หากคัดลอกเกินร้อยละ ๒๕ ของผลงาน

ทั้งหมด ในทางกฎหมายถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในการ “ทำซ้ำ” ตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ และถึงแม้ว่านาย ก จะมีการอ้างอิงแสดงให้สังคมรู้ว่าผู้ใดเป็นเจ้าของผลงานดังกล่าวที่แท้จริงก็ตาม กรณีนี้กฎหมายก็ยังถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ทางเศรษฐกิจ เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เช่นเดียวกัน เพียงแต่อาจผิดศีลข้อเดียวเท่านั้น คือ อทินนาทาน แต่ไม่เป็นมุสาวาท

นอกจากนี้หากบุคคลละเมิดธรรมลัทธิเพียงอย่างเดียว เช่น นาย ป เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “ทรัพย์สินทางปัญญาในพระพุทธศาสนา” จนเสร็จสมบูรณ์ และวิทยานิพนธ์ดังกล่าวเป็นลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย บ ในกรณีนี้ถือว่า ลิขสิทธิ์ทางศีลธรรมเป็นของนาย ป คือ ลิขสิทธิ์ในความเป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการนั้น ส่วนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย บ นั้นเป็นผู้ทรงสิทธิ์ในลิขสิทธิ์ทางเศรษฐกิจอันเป็นผลงานทางปัญญาของนาย ป แต่เพียงผู้เดียว แต่เนื่องจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย บ ไม่ใช่ผู้ทรงสิทธิ์ดังกล่าว คือ ไม่มีการนำไปพิมพ์และจัดจำหน่ายหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่เก็บข้อมูลหรือผลงานทางวิชาการดังกล่าวเอาไว้ในห้องสมุดเพียงอย่างเดียว แม้จะมีบุคคลอื่นคัดลอกผลงานของนาย ป ทั้งหมด หรือบางส่วนที่เกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมดก็ตาม หากมีการอ้างอิงแสดงให้เห็นว่าเป็นผลงานของคนอื่นหรือไม่ได้อ้างอิง หรืออ้างว่าเป็นผลงานของตนเองก็ตาม ในทางกฎหมายถือว่าไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งในส่วนของธรรมลัทธิและลิขสิทธิ์ทางเศรษฐกิจ ส่วนในทางพระพุทธศาสนา การกระทำเช่นนี้ถือว่าไม่เป็นอทินนาทาน แต่อาจเข้าข่ายการกระทำที่ผิดศีลข้อมุสาวาทเพราะอ้างผลงานของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

กรณีที่ ๒

นาย ค เขียนผลงานทางวิชาการเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์” และขายลิขสิทธิ์ให้บริษัท ง พิมพ์และจำหน่าย

มีจำนวนหน้าทั้งหมด ๔๐๐ หน้า โดยได้รับค่าตอบแทน ร้อยละ ๓๐ ของราคาหนังสือต่อเล่มที่ขายได้ ซึ่งกำลังวางจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป ขณะนั้น นาย จ กำลังทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท และต้องการใช้ข้อมูลในหนังสือเล่มนี้ประมาณ ๑-๒ หน้า แต่เนื่องจากนาย จ อยากรู้ได้หนังสือเล่มนี้เก็บไว้และไม่อยากซื้อเพราะมีราคาแพงเล่มละ ๕๐๐ บาท จึงเลือกถ่ายเอกสารหนังสือทั้งเล่มเพื่อประกอบการทำวิจัย

ในกรณีนี้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในส่วนขงสิทธิทางเศรษฐกิจของนาย ค และบริษัท ง ทั้งๆ ที่รู้ว่าผลงานดังกล่าวกำลังวางจำหน่ายในท้องตลาด เป็นหนังสือที่มีลิขสิทธิ์คุ้มครองตามกฎหมาย แต่ก็ยังกระทำลงไปเพราะต้องการประหยัด ในทางกฎหมายถือว่าการกระทำดังกล่าวกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของนาย ค และบริษัท ง ย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เมื่อนำมาพิจารณาตามองค์ประกอบแห่งอภินาทานมีลักษณะดังนี้

๑) เป็นหนังสือมีลิขสิทธิ์ที่เจ้าของหวงแหน คือ นาย ค และบริษัทที่พิมพ์และจัดจำหน่าย คือ บริษัท ง โดยมีกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวสำหรับนาย ค และบริษัท ง เท่านั้น หากนาย ค ไม่หวงแหนย่อมต้องแจ้งความประสงค์มอบลิขสิทธิ์ดังกล่าวแก่สาธารณะ การกระทำของนาย จ แม้จะเป็นการกระทำเพื่อศึกษาหรือวิจัย แต่ถือว่าเป็นการทำซ้ำงานอันมีลิขสิทธิ์ เป็นการละเมิดทรัพย์สินของคนอื่น

๒) รู้อยู่ว่าเป็นหนังสือที่เจ้าของหวงแหน หรือมีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย คือ รู้ว่างานดังกล่าวเป็นลิขสิทธิ์ของนาย ค และบริษัท ง และยังรู้อีกว่าการทำซ้ำงานเกินร้อยละ ๒๕ ของผลงานทั้งหมด หรือการทำซ้ำทั้งหมดด้วยการถ่ายเอกสารเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผิดกฎหมาย แต่หากไม่รู้ถือว่าขาดองค์ประกอบข้อนี้

๓) มีเจตนาจะละเมิดหนังสือของบุคคลอื่นด้วยการถ่ายเอกสาร คือ แม้จะรู้ว่าการกระทำของตนเองผิดแต่

ก็ยังขึ้นกระทำลงไป เพราะอยากได้ผลงานของคนอื่นโดยไม่ต้องเสียค่าสิทธิตามกฎหมาย เช่นนี้ถือว่าเจตนาละเมิดหรือมิใช่เจตนา เพราะหากไม่มีเจตนาสามารถที่จะนำผลงานของบุคคลอื่นมาใช้เพียงบางส่วนได้ไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของหนังสือทั้งหมด โดยไม่เป็นการละเมิด แต่ไม่กระทำ กลับต้องการหนังสือทั้งเล่มทั้งหมดจึงถ่ายเอกสารทั้งเล่มมาใช้

๔) ลงมือกระทำการถ่ายเอกสารหนังสืออันมีลิขสิทธิ์นั้นด้วยตนเอง หรือใช้ให้บุคคลอื่นกระทำการถ่ายเอกสารหนังสือเล่มนั้นตามที่ตนต้องการ เช่น สั่งให้ลูกน้องถ่ายเอกสารให้ สั่งให้ญาติถ่ายเอกสารให้ หรือสั่งให้ร้านถ่ายเอกสารให้ เป็นต้น การกระทำเหล่านี้เป็นชั้นพยายามลงมือกระทำการละเมิดทั้งสิ้น

๕) กระทำการถ่ายเอกสารหนังสือทั้งเล่มสำเร็จมาได้ด้วยความพยายามนั้น คือ ถ่ายเอกสารจนเสร็จด้วยตนเอง หรือหากเป็นการใช้หรือสั่งให้คนอื่นกระทำแทนตนคนที่ถูกใช้ต้องกระทำสำเร็จสมบูรณ์ตามคำสั่งนั้นทุกประการ ถ้าไม่สำเร็จตามคำสั่งถือว่าขาดองค์ประกอบข้อนี้ เช่น สั่งให้ถ่ายเอกสารทั้งเล่ม แต่กลับถ่ายให้แค่ครึ่งเล่ม หรือสั่งให้ถ่ายเอกสารและเข้าเล่ม แต่ผู้รับคำสั่งถ่ายเอกสารให้อย่างเดียว ไม่ได้เข้าเล่ม เป็นต้น

ในกรณีนี้ถือว่าการกระทำของนาย จ ครบองค์ประกอบแห่งอภินาทานอย่างสมบูรณ์ จึงชื่อว่าผิดศีลหรือศีลขาด และในกรณีที่ผิดศีลนี้ถือว่า ผิดธรรม คือ เป็นบาปอีกด้วย ดังนั้น การถ่ายเอกสารหนังสืออันเป็นผลงานทางวิชาการที่มีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นสำเร็จเป็นอภินาทานตามองค์ประกอบดังกล่าว ผู้ละเมิดชื่อว่าผิดทั้งศีลและธรรม แต่หากผู้ละเมิดมิใช่เจตนาแต่กระทำไม่สำเร็จ หรือขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่ง แม้จะไม่เป็นอภินาทาน แต่ในทางธรรมก็ถือว่าผิด หรือเป็นบาป แต่ถ้าไม่มีเจตนา การกระทำต่างๆ ย่อมไม่จัดเป็นอภินาทาน ไม่ผิดศีล นอกจากนี้ในกรณีของการคัดลอกหรือนำผลงานทางวิชาการของคนอื่นทั้งหมดมาใช้ในการผลงานของตนเอง ถึงแม้ว่าจะมี

การอ้างอิงหรือไม่ก็ตามย่อมถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในการ “ทำซ้ำ” ตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น ซึ่งในกรณีนี้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบแห่งอติชนาทานเช่นเดียวกับการถ่ายเอกสารทั้งเล่มนี้ เพียงแต่การนำข้อมูลผลงานทางวิชาการของคนอื่นทั้งหมดมาใช้นั้น แม้จะมีการอ้างอิงแสดงถึงผลงานของคนอื่นก็ตาม ถ้าไม่ได้รับอนุญาตจากผู้สร้างสรรค์ถือว่า เป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว พระพุทธศาสนาจัดเป็นอติชนาทาน แต่ถ้านำผลงานดังกล่าวมาใช้โดยไม่มีการอ้างอิงว่าเป็นผลงานของคนอื่นหรืออ้างผลงานดังกล่าวมาเป็นของตนเอง ถือว่าเป็นการละเมิดทั้งธรรมสิทธิและสิทธิทางเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนาถือว่า นอกจากเป็นการละเมิดอติชนาทานแล้ว ยังเข้าข่ายเป็นการละเมิดมุสาวาท เพราะโกหกโดยอ้างว่าผลงานคนอื่นเป็นของตนเองอีกด้วย

๗. สรุปและข้อเสนอแนะ

การละเมิดผลงานทางวิชาการ คือ การกระทำใดๆ ที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นการกระทำให้บุคคลผู้สร้างสรรค์หรือผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการนั้นๆ เกิดความเสียหายในด้านชื่อเสียงหรือเกียรติคุณ เช่น การดัดแปลง ดัดทอนงานให้เสียรูป หรืออ้างว่าเป็นผลงานของตน เป็นต้น (ธรรมสิทธิ) หรือ ทำให้เสียผลประโยชน์หรือขาดรายได้อันจะพึงมี พึงได้ จากผลงานทางวิชาการอันเป็นลิขสิทธิ์นั้น เช่น ทำซ้ำหรือดัดแปลง การนำงานไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นต้น (สิทธิทางเศรษฐกิจ) โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่มีสิทธิตามกฎหมาย ในทางพระพุทธศาสนาการละเมิดผลงานทางวิชาการที่ปรากฏ คือ การละเมิดพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ซึ่งมี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรก การแสดงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากที่พระพุทธเจ้าสั่งสอน เรียกว่า “การกล่าวต่อพระพุทธเจ้า” หรือ “การกล่าวต่อพระธรรมวินัย” และลักษณะที่ ๒ การอ้างคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่าเป็น

ของตนเอง ทรงตรัสเรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “มหาโจร” การละเมิดทั้ง ๒ ลักษณะตามหลักกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา จัดเป็นการละเมิด “ธรรมสิทธิ” หรือ “สิทธิทางศีลธรรม” (moral rights) แต่การละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจในผลงานทางวิชาการไม่ปรากฏในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล นอกจากนี้เมื่อพิจารณาสิทธิในผลงานทางวิชาการทั้ง ๒ ประการ คือ ธรรมสิทธิและสิทธิทางเศรษฐกิจ พบว่าการละเมิดธรรมสิทธิ เช่น การไม่อ้างอิงถึงความเป็นเจ้าของหรือการนำงานของบุคคลอื่นมาเป็นของตน ในทางกฎหมายถือว่าเป็นความผิดทางแพ่ง ผู้ละเมิดต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหาย ส่วนในพระพุทธศาสนาไม่ถือว่าเป็นอติชนาทาน แต่เข้าข่ายการกระทำมุสาวาทเพราะอ้างผลงานคนอื่นมาเป็นของตนเอง และจัดเป็นการกระทำที่เป็นบาป หรือผิดธรรมอีกด้วย ส่วนการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ เช่น การทำซ้ำหรือดัดแปลง การผลิต การขาย เป็นต้น ในทางกฎหมายถือว่าเป็นการละเมิดทรัพย์สินหรือก่อความเสียหายแก่ผู้สร้างสรรค์หรือผู้ผลิตเป็นตัวเงิน จัดเป็นการละเมิดผลงานทางวิชาการอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งอาจต้องโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญา สำหรับในพระพุทธศาสนาการกระทำดังกล่าวเข้าลักษณะการละเมิดทรัพย์สินในเบญจศีลข้ออติชนาทาน มีองค์ประกอบแห่งการกระทำ ๕ ประการ คือ ๑) ปรปรีคหิต์ ของที่เจ้าของหวงแหน ๒) ปรปรีคหิต์สลยิตา รู้ยู่ว่าเป็นของที่เจ้าของเขาหวงแหน ๓) เถยยจิตต์ จิตคิดจะลัก ๔) อุปกุกโม ทำความพยายามที่จะลัก และ ๕) เตน ทรม์ ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น หากบุคคลละเมิดผลงานทางวิชาการอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นสำเร็จเป็นอติชนาทานตามองค์ประกอบดังกล่าว ผู้ละเมิดชื่อว่าผิดทั้งศีลและธรรม แต่หากผู้ละเมิดมีโถยจิตแต่กระทำไม่สำเร็จ หรือขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่ง แม้จะไม่เป็นอติชนาทาน แต่ในทางธรรมก็ถือว่าผิดหรือเป็นบาป แต่ถ้าไม่มีโถยจิต การกระทำต่างๆ ย่อมไม่เป็นอติชนาทาน ไม่ผิดศีล

ในทางปฏิบัติ หากบุคคลเขียนงานวิชาการแล้ว เกิดไปละเมิดลิขสิทธิ์งานของบุคคลอื่น หรือถูกกล่าวหาว่า ละเมิด ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ผู้เขียน ผลงานทางวิชาการควรตรวจสอบว่าตนเองได้ละเมิด จริงหรือไม่ ถ้าจริง ให้เปิดเจรจาประนีประนอมกับเจ้าของ ลิขสิทธิ์ เพราะคดีลิขสิทธิ์เป็นคดียอมความได้ หากสามารถ เจรจาและยอมความได้ก็จะไม่เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่าย ในการสู้คดีในศาล (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๔๙: ๕๔) ส่วนในทาง พระพุทธศาสนานั้น หากผู้เขียนผลงานทางวิชาการไม่ตั้งใจ ละเมิดถือว่าไม่ผิดทั้งในระบบศีลและธรรม แต่ถ้าหากตั้งใจ หรือมีไถยจิต และกระทำสำเร็จครบองค์ประกอบแห่ง อทินนาทานถือว่าผิดทั้งศีลและธรรม ถ้าขาดองค์ประกอบ ข้อใดข้อหนึ่ง ยกเว้นข้อมีไถยจิต แม้จะไม่ผิดศีล แต่ถือว่า

ผิดธรรม คือ ย่อมเป็นบาปนั่นเอง ดังนั้นเมื่อต้องเขียน ผลงานทางวิชาการ ที่ต้องใช้ข้อมูลหรือผลงานทางวิชาการ ของบุคคลอื่น แม้เพียงบางส่วน ก็ควรอ้างอิงแสดงถึง ความเคารพและให้เกียรติถึงความเป็นเจ้าของผลงานนั้น ตามสมควร จึงจะถือว่าถูกต้องตามกฎหมายและหลัก ศีลธรรม

ความหมายอักษรย่อ

พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ หมายถึง พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พุทธศักราช ๒๕๓๗
ป.พ.พ. หมายถึง ประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๕๐. **วินัยวินิจฉัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- คณะวิชาการ The Justice Group. ๒๕๕๑. **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑-๖ ประมวลกฎหมายอาญา**. กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.
- จักรกฤษณ์ ควรพจน์. ๒๕๔๔. **กฎหมายสิทธิบัตร : แนวความคิดและบทวิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- จันทบูรินญาณ, พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระ. ๒๕๒๐. **พจนานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต (Pali-Thai-English-Sanskrit Dictionary) ฉบับพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระจันทบูรินญาณ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. ๒๕๕๐. **ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (พื้นฐานความรู้ทั่วไป)**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- ธรรมกิตติวงศ์, พระ (ทองดี สุรเตโช). ๒๕๕๐. **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดศัพท์วิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เลียงเชียง.
- ธรรมปิฎก, พระ (ป.อ. ปยุตโต). ๒๕๔๖. **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- ปัญญา ไร่บางยางและคณะ. ๒๕๔๘. **ธรรมอธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- ปิ่น มุฑกันต์. ๒๕๓๖. **คำบรรยายพุทธศาสตร์ ภาค ๑ ฉบับฉลอม ๒๕ พุทธศตวรรษ**. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.
- พรหมคุณภาณี, พระ (ป.อ. ปยุตโต). ๒๕๕๑. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. ฟรินดิง แมส โปรดักส์.
- พุทธโฆสเถระ, พระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์ฟรินดิง, ๒๕๔๖.
- พินิจ ทิพย์มณี. ๒๕๕๑. **หลักกฎหมายธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. ๒๕๓๙. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕. **อรรถกถาภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเตปิฎกอัฐกถา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. ๒๕๓๖. **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล. ๙๑ เล่ม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มานิตย์ จุมปา. ๒๕๔๙. **เขียนผลงานทางวิชาการอย่างไรไม่ละเมิดลิขสิทธิ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โมคคัลลานะ, พระมหา. ๒๕๔๗. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. แปลโดยพระมหาสมปอง มุทีโต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. ๒๕๓๕. **เบญจศีล และ เบญจธรรม : หลักสูตรธรรมศึกษาขั้นตรี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วัล ดิงสมิตร. ๒๕๕๑. **ลิขสิทธิ์: ตัวบทพร้อมข้อสังเกตเรียงมาตราและคำพิพากษาศาลฎีกา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.

สมคิด บางโม. ๒๕๔๙. **กฎหมายธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ยูแอนด์ไอ.

สำนักพิมพ์สูตรไพศาล. ม.ป.ป. “พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗” ใน **รวมกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับปรับปรุงใหม่ครบสมบูรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑**. กรุงเทพฯ : สูตรไพศาล.

อรพรรณ พันธ์พัฒนา. ๒๕๔๙. **คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.

Black, Henry Campbell. 1990. **Black's Law Dictionary**. Minnesota: West Publishing.

Hornby, A.S.. 2001. **Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English**. 6th ed. Oxford: Oxford University Press.

Phillips, Jeremy and Firth, Alison. 1990. **Introduction to Intellectual Property Law**. 2nd ed. London: Butterworths.

http://en.wikipedia.org/wiki/Intellectual_property (retrieved May, 17, 2009)